

Kompetansesenter rus - region vest Bergen er ett av syv regionale kompetansesentra innen rusfeltet i Norge, med regionalt ansvar for Hordaland og Sogn og Fjordane. Arbeidsområder er innenfor forebygging, tidlig intervensjon og styrking av kompetanse i arbeid med rusmiddelavhengige. Kompetansesenteret bistår med råd og veiledning, kurs/konferanser, seminar, erfaringsutveksling og prosjektutvikling.

Stiftelsen Bergenslinikkene er en uavhengig, livssynsøytral ideell non-profit og selveiende stiftelse for «mestring av rusproblemer, helse, livsstil og avhengighet» gjennom behandling, forebygging, forskning og undervisning.

© Stiftelsen Bergenslinikkene
ISSN 1504 – 7741

Hefnets tittel: **Føre Var – 02/10**
Forfattere: Liv Flesland og Siv-Elin Leirvåg Carlsen

Rapporten kan bestilles hos

Kompetansesenter rus – region vest Bergen
Stiftelsen Bergenslinikkene
Vestre Torggate 11, 5015 Bergen
Telefon: 55 90 86 00
Område: Hordaland, Sogn og Fjordane
Hjemmeside: www.bergenslinikkene.no

Spisskompetanse: «Kjønn og rus» og «Foreldrerollen i rusforebyggende arbeid»
Helsedirektoratet er oppdragsgiver for kompetansesenterets virksomhet

Layout: Camilla Holcroft

FORORD

Stiftelsen Bergensklinikkene utkommer nå med den 16. halvårslige Føre Var-rapport om rusituasjonen i Bergen. Den foreliggende rapporten viser rusmiddeltrender gjennom åtte år, samt siste nytt om utviklingen registret i tidsrommet april – september 2010. Rapporteringen fra Føre Var i Bergen skjer til lokale og sentrale myndigheter, og inngår som rapportering fra SIRUS til det europeiske overvåkingscenteret EMCDDA i Lisboa.

Føre Var har hatt spesiell oppmerksomhet omkring GHB og GBL de to siste årene. Våren 2010 ble det gjennomført en hurtig kartlegging (HKH-rapport) omkring bruk og tilgjengelighet av GHB/GBL. HKH-rapporten konkretiserte en rekke handlingstiltak i forhold til GHB/GBL. Disse innsatsene er gjennomført og fulgt opp av alle involverte parter. Spesielt er det blitt arbeidet med å tilrettelegge for informasjon til hjelpeapparat og ungdom, og med oppfølging overfor utsatte unge. Lokalt viser høsten 2010 stabilisering i bruk av GHB/GBL.

Stiftelsen Bergensklinikkene har med tillatelse fra EMCDDA fått oversatt en rapport som omhandler bruken av GHB/GBL i Europa. I samarbeid med SERAF (senter for rus og avhengighetsforskning) er den oversatte rapporten nylig publisert, der også informasjon om bruk og tilgjengelighet av GHB/GBL i Norge er inkludert. Rapporten er tilgjengelig på www.bergensklinikkene.no

Stiftelsen Bergensklinikkene har på oppdrag fra Bergen kommune 2.hvert år siden 1999, gjennomført rusvaneundersøkelser blant ungdomsskoleelever i Bergen. Som spesialfokus i denne rapporten presenteres et utdrag fra årets undersøkelse.

Føre Var er etter hvert blitt et godt etablert verktøy for å belyse rusituasjonen i Bergen. Dette gjenspeiles ved at Stiftelsen Bergensklinikkene i økende grad kontaktes av ulike lokale instanser samt av media, med ønske om å bli oppdatert på rustrender og få mer kunnskap om rusmidler generelt. Føre Var, eller Bergen Earlier Warning System (BEWS), er ved flere anledninger blitt presentert både lokalt, nasjonalt og internasjonalt i 2010.

Stiftelsen Bergensklinikkene vil takke informanter; ungdommer, fagpersoner og samarbeidspartnere som bidrar med sin kunnskap og gjør det mulig å lage Føre Var rapportene i Bergen.

9. desember 2010

Kompetansesenter rus – region vest Bergen

Stiftelsen Bergensklinikkene

ERLING PEDERSEN

Adm. direktør

INNHOOLD

Føre Var – høst 2010 > 4

Russpesifikke funn > 9

Alkohol > 9

Hallusinogene rusmidler > 12

Cannabis

LSD

Fleinsopp

2C-B

Sentralstimulerende rusmidler > 15

Amfetamin

Metamfetamin

Kokain

Ecstasy

Opioider > 18

Heroin

Metadon

Subutex®

Suboxone®

Temgesic®

Dolcontin®

Andre medikamenter og syntetiske stoffer > 22

Anabole steroider

GHB/GBL

Rohypnol®

Xanor®

Valium®

Rivotril®

Lyrica®

Trendpanel om andre medikamenter

Konsekvenser av rusmiddelbruk > 27

Spesialfokus: Sammendrag ungdomsundersøkelsen 2010 > 31

Appendiks > 35

Appendiks 1 – Analysetabeller

Appendiks 2 – Metodiske begrensninger – sekundærdata

Appendiks 3 – Datakilder som brukes i Føre Var

Litteratur > 42

FØRE VAR – HØST 2010

4 Hva er Føre Var?

Kompetansesenter rus – region vest Bergen (KoRus – Vest Bergen), Stiftelsen Bergensklinikkene, har siden våren 2002 utviklet og drevet et system for overvåkning av rustrender – Føre Var. Systemet har som målsetting å identifisere, overvåke og rapportere trender i tilgjengelighet og bruk av rusmidler i Bergen. Denne utgaven av Føre Var viser rustrender i Bergen over en periode på åtte år (2002 – 2010), samt tendenser for de siste seks månedene (april – september 2010).

Føre Var samarbeider med ulike instanser og enkeltpersoner i Bergen, som gjør det mulig å innhente lokale data om tilgang og bruk av rusmidler. På bakgrunn av disse opplysningene utarbeides det to oversiktsrapporter, en hovedrapport og en kortrapport, som distribueres til politikere, fagpersoner, forskere og andre som er interesserte i eller arbeider med rusproblematikk.

Hvorfor Føre Var?

Det finnes mye kunnskap om den lokale rusmiddel-situasjonen hos enkeltpersoner og instanser, men ofte er informasjonen lite organisert og blir isolert der den er. Føre Var innhenter og analyserer informasjon. Systemet er tidlig ute og formidler siste nytt om rusmiddel-trender, slik at politikere og fagpersoner gis mulighet til å iverksette effektive og evidensbaserte tiltak.

Framgangsmåte

Rapporten baseres på kvalitative og kvantitative rus-relaterte kilder, som bidrar til å gi et pålitelig bilde av rusmiddelbruken i Bergen (Mounteney, 2009). Kildene som benyttes er:

- 38 statistiske kilder som inkluderer salgstall for alkohol, behandlingsdata, data fra hjelpe-telefoner og statistikker fra politi, tolletat og kriminalomsorg.
- 15 mediekilder som inkluderer internettsider, ungdoms- og trendmagasiner, lokalaviser og fagblader.
- Spørreskjema og intervju til trendpanel og spørreskjema til kjentmenn.

Litt om trendpanel og kjentmenn

Denne gangen har 30 personer bidratt i et anonymisert trendpanel, der alle er utvalgt på bakgrunn av sin ekspertkunnskap om rusmiddelbruk i Bergen. Panel-deltakerne deles inn i hovedgruppene uteliv, det generelle samfunn og risikomiljø/etablert rusmiljø. Panelet består av fagfolk, rusmiddelbrukere og personer med god kjennskap til ulike utelivs- og ungdoms-kulturer. Dette kan være diskjockeyer, studenter, gjester på utesteder eller ansatte i utelivsbransjen. Paneldeltakerne besvarer et spørreskjema hver sjette måned, og et utvalg av dem intervjues en gang i året.

16 kjentmenn har bidratt ved å besvare et spørre-skjema denne gangen. Kjentmenn er personer som observerer og har kjennskap til rusmiddelbruk blant ungdomsskoleelever. Dette kan være rådgivere, inspektører, lærere eller helsesøstre ved ungdoms-skoler i Bergen kommune.

Bildet av rustrender i Bergen som presenteres i denne rapporten er basert på kilder som vist i illustrasjonen under.

Aktuelt om datakilder høsten 2010

Våren 2010 ble flere nye rusmidler kartlagt og tatt inn i hovedtabellen (tabell 31 s. 36). Det var metamfetamin, GBL, 2C-B, Rivotril® og Lyrica®. Det er ennå for tidlig å identifisere trender for disse rusmidlene, derfor rapporteres det bare om halvårslige tendenser.

Med bakgrunn i at det nasjonalt har vært beslaglagt større mengder metamfetamin enn amfetamin de siste årene, og at trendpanelet fra høsten 2009 har rapportert økning i tilgjengelighet og bruk av metamfetamin, har Føre Var valgt å skille mellom amfetamin og metamfetamin. Et tilsvarende skille gjøres med GHB og GBL, fordi GBL våren 2010 ble identifisert som det mest brukte av de to rusmidlene i Bergen. Noen kilder skiller fortsatt ikke stoffene amfetamin/metamfetamin og GHB/GBL, mens andre kilder har data på alle fire stoffene (jfr. hovedtabell). GBL ble satt på narkotikalistene våren 2010, som bl.a. har ført til endret registreringsrutiner ved beslag av dette stoffet. Denne rapporten kan derfor presentere flere beslagdata på GBL enn tidligere.

Føre Var har flere mediekilder enn sist. Data fra Bergens Tidende og Natt&Dag sine nettsider er tatt inn i hovedtabellen (ibid), ved at det er gjort sammenlignbare søk på rusmiddelnavn for de to siste rapporteringsperiodene.

Presentasjon av funn

Føre Var presenterer funn relatert til de ulike rusmidlene på følgende måte:

- Illustrasjoner av trender gjennom åtte år (2002 - 2010). Her brukes en samlet skår, aggregert differanse¹.
- Tendenser for de siste seks månedene. Disse blir forklart ved at den aggregerte differansen deles opp i bruk-, tilgjengelighet- og interesseindikatorer.
- Beskrivelse av endringer som de ulike kildene (eksempelvis trendpanel og politi) har rapportert de siste seks månedene, sammenlignet med halvåret før.

¹ Se appendiks 1, side 35.

Spesialfokus

Spesialfokus i den 16. utgaven av Føre Var presenterer et utdrag av den siste rusvaneundersøkelsen blant ungdomsskoleelever i Bergen, Ungdom og rusmidler 2010, gjennomført av Forsknings- og dokumentasjonsavdelingen, Stiftelsen Bergensklinikkene. Dette er den sjette ungdomsundersøkelsen i Bergen siden 1999.

Manual – Føre Var: Kartlegging av rustrender

I 2008 ble det utarbeidet en manual, "Føre Var: Kartlegging av rustrender", rettet til fagfolk som ønsker å etablere et system for å overvåke lokale rustrender. KoRus – Vest Bergen tilbyr opplæring i bruk av manualen.

For mer informasjon, kontakt: Liv Flesland, e-post: lifl@bergensklinikkene.no.

HOVEDFUNN VÅR TIL HØST 2010

Bruken av GHB og GBL er stabilisert

6

Økning i tilgjengelighet og bruk av metamfetamin

Fortsatt økning i bruk av Rivotril

Økning i tilgjengelighet på Suboxone og nedgang i tilgjengelighet på Subutex

BRUKEN AV GHB OG GBL ER STABILISERT

GHB (gammahydroxybutyrat) er et dempende stoff som tidligere har vært brukt som narkosemedisin, og ble registrert brukt som et rusmiddel i Norge på slutten av 90-tallet. GBL (gammabutyrolakton) er et konsentrat av GHB. GHB/GBL gir en alkohollignende rus.

- Førre Var rapporterte en stabil trend for GHB fram til 2008, mens trenden de to siste årene har vært sterkt økende. De siste seks månedene ser en derimot en mer stabil situasjon for GHB.
- GBL kartlegges for andre gang, og tendensen for perioden april til september 2010 er økning i tilgjengelighet, men ingen endring i bruk.
- Politiet hadde nedgang i antall men økning i mengde beslag av GHB og GBL, mens tolletaten hadde økning i antall og mengde beslag av GBL på personer med postadresse i Bergen.
- Fengslene i Bergen hadde økning i antall, men ingen endring i mengde beslag av GHB/GBL.
- Helse-Bergen/AMK hadde nedgang i antall overdose-utrykninger relatert til bruk av GHB/GBL siste halvår.
- Trendpanelet rapporterte ingen endring i bruk og nedgang i tilgjengelighet på GHB. For GBL var det ingen endring. Det var færre rapporter på helse- og sosiale problemer relatert til GHB/GBL-bruk.
- RUStelefonen hadde færre henvendelser og det var mindre aktivitet på Norshroom sin nettside både om GHB og GBL i denne perioden, enn i forrige halvårsperiode.

FORTSATT ØKNING I BRUK AV RIVOTRIL

Rivotril er et legemiddel med virkestoffet klonazepam, og tilhører gruppen benzodiazepiner. Medikamentet virker dempende på sentralnervesystemet.

- Tendensen for Rivotril i perioden april – september 2010 var økning i illegal bruk, men ingen endring i tilgjengelighet.
- Tolletaten og politiet hadde økning i mengde beslag, mens Vitusapotek Nordstjernen hadde et stabilt salg av Rivotril.
- Trendpanelet rapporterte sterk økning i tilgjengelighet og bruk av Rivotril.
- Gateprisen pr. tablett var 25-50 kroner, og for 3-4 tabletter kjøpt samlet var prisen 100 kroner.
- Rivotril ble brukt i kombinasjon med heroin og alkohol.
- Det var økning i antall treff på Rivotril på Norshroom sin nettpat.

ØKNING I TILGJENGELIGHET OG BRUK AV METAMFETAMIN

Metamfetamin er et sentralstimulerende stoff nært beslektet med amfetamin, og brukes i økende grad over hele verden. Førre Var startet overvåkning av metamfetamin i Bergen våren 2010.

- Tendensen for metamfetamin siste halvår var økning i tilgjengelighet og bruk.
- Kripas hadde ingen endring i antall, men økning i mengde beslag.
- Fengslene i Bergen hadde ingen endring i antall urinprøver som var positive på metamfetamin.
- Trendpanelet rapporterte sterk økning i tilgjengelighet og bruk av metamfetamin, og at injeksjon var vanligste inntaksmåte. Videre ble det rapportert at mange i rusmiljøet ikke vet forskjell på metamfetamin og amfetamin.
- Psykose og angstproblemer ble knyttet til bruk av metamfetamin.
- Gateprisen var 150-200 kroner for ¼ gram og 400-600 kroner for ett gram.
- «Meth» og «metamf» var de mest brukte slenguttrykkene.
- Nettsidene til Natt&Dag og Norshroom hadde økning i antall treff på metamfetamin.

ØKNING I TILGJENGELIGHET PÅ SUBOXONE OG NEDGANG I TILGJENGELIGHET PÅ SUBUTEX

Subutex og **Suboxone** inneholder virkestoffet buprenorfin, og brukes som medikasjon i LAR. For å redusere intravenøs misbruk inneholder Suboxone i tillegg virkestoffet nalokson.

- Subutex hadde en økende trend fra 2002 til 2006, men fra 2007 har den vært mer stabil. Suboxone viste en økning ved første kartlegging i 2007, deretter har det vært en stabil trend.
- I perioden april til september 2010 var bruken av Subutex og Suboxone stabil, men Subutex hadde nedgang og Suboxone hadde økning i tilgjengelighet.
- Fengslene i Bergen hadde nedgang i antall beslag av Subutex, mens Kripas hadde ingen endring i beslag. Vitus-apotek Nordstjernen hadde et stabilt salg av Subutex.
- Kripas hadde økning i antall og mengde beslag av Suboxone, mens Vitusapotek Nordstjernen hadde nedgang i salg.
- En tredjedel av trendpanelet kjente til bruk både av Subutex og Suboxone. For Subutex rapporterte de ingen endring i tilgjengelighet, men gradvis økning i bruk. For Suboxone rapporterte trendpanelet sterk økning både i bruk og tilgjengelighet.
- Injisering var den mest brukte inntaksmåten for Subutex, mens tatt som tablett lagt under tungen var vanligst for Suboxone.
- «Sub» ble oftest nevnt som slenguttrykk for begge preparatene.
- Gateprisen var lavere enn ved forrige rapportering for begge preparatene. Suboxone kostet nå cirka 100-200 kroner og Subutex 200-300 kroner pr. tablett (8mg).
- RUStelefonen hadde nedgang i antall henvendelser om Subutex og ingen henvendelser om Suboxone den siste halvårsperioden.

KOMMENTAR

8 Gjennom hele 2009 og våren 2010 varslet Førre Var en bekymringsfull utvikling med økende bruk av GHB og GBL i Bergen. Det er derfor gledelig å kunne rapportere at denne utviklingen nå ser ut til å ha flatet ut. Tilgjengelighet og bruk av GHB og GBL er stabilisert og mediafokuset har også vært mindre det siste halvåret. Overdosestatistikken gjenspeiler denne situasjonen, med et betydelig lavere antall utrykninger til akuttssituasjoner der det har vært brukt GHB eller GBL. Forklaringene på dette kan vi ikke fastslå, men ulike strategier, både i retning av generell forebygging og mer spissete intervensjoner mot risikogrupper, ble innført fra flere hold fra våren 2010. Foruten dette er det også innhentert og gjort tilgjengelig nyere forskning på området som er formidlet til hjelpeapparatet og andre aktuelle instanser. Politiets store beslag av GBL har også hatt betydning for at tilgjengeligheten er redusert og økningen i bruk er stabilisert.

Trendbildet viser en annen situasjon for bruk av metamfetamin i Bergen, der en nå ser en økning, samtidig med at bruken av amfetamin er mer stabil. Det europeiske narkotikaovervåkningsbyrået, EMCDDA, melder at bruk av metamfetamin er et økende problem i Europa, og at Norge er av de landene der det beslaglegges mest metamfetamin. EMCDDA framhever, i likhet med trendpanelet, at det er vanskelig å skille metamfetamin fra amfetamin. Funn fra Førre Var viser at metamfetamin ikke nødvendigvis er et bevisst førstevalg blant amfetaminbrukere, men at stoffet omsettes som vanlig amfetamin av «god» kvalitet. Denne situasjonen gir grunn til bekymring, i og med metamfetamin har en kjemisk sammensetning som gir kraftigere og lengre rus og har større potensiale for fysiske og psykiske helseskader enn vanlig amfetamin. Skadevirkningene oppstår raskere og er alvorligere, og trendpanelet rapporterte denne gangen psykose som den vanligste skaden av metamfetaminbruk. Når en vet at kombinasjonsbruk med alkohol og opioider øker toksisiteten av sentralstimulerende rusmidler og at dette er kombinasjoner som ofte er brukt i de tyngste rusmiljøene i byen, er det grunn til å bekymre seg over situasjonen i Bergen.

Førre Var rapporterte økning i bruk av benzodiazepinet Rivotril i årets første rapport. Denne situasjonen er også gjeldende for perioden april til september 2010. En finner også økning i bruk av medikamentet Lyrica, som ikke er klassifisert som vanedannende, men likevel omsettes illegalt. Førre Var har tidligere rapportert at begge disse medikamentene gir en forsterket rus-effekt brukt i kombinasjon med heroin. Trendpanelet rapporterer også økning i bruk av Subutex og Suboxone denne gangen. Det er hovedsakelig i risikomiljøer og på mer etablerte rusarenaer en finner økning i illegal bruk av medikamenter, men også at noen medikamenter brukes i større omfang generelt i samfunnet. I hvilken grad dette er varsler om at en er på vei mot en mer liberal holdning til bruk av medisiner er vanskelig å forutsi, men det er viktig å følge med denne utviklingen.

I seks år frem til 2008, varslet Førre Var en økende trend for alkohol. De to siste årene har en derimot kunne rapportere en mer positiv, stabil, situasjon. Tendensen for det siste halvåret viser nedgang i bruk, der to av tre kilder har solgt mindre alkohol sammenlignet med samme periode for ett år siden og trendpanelet rapporterer ingen endring. Når Skjenkekontorets siste årsrapport også viser en reduksjon i omsetning av alkohol, støtter dette opp om denne tendensen. I kontrast til dette, beskriver enkelte medieoppslag et natteliv i byen preget av vold og overstadig beruselse i helgene. Om dette er det reelle bildet, er forklaringen at beruselsesgraden er høyere enn før? Kanskje kan den utagerende atferden også skyldes at alkohol kombineres med andre rusmidler eller medikamenter, som skaper et uforutsigbart uteliv?

RUSSPESIFIKKE FUNN

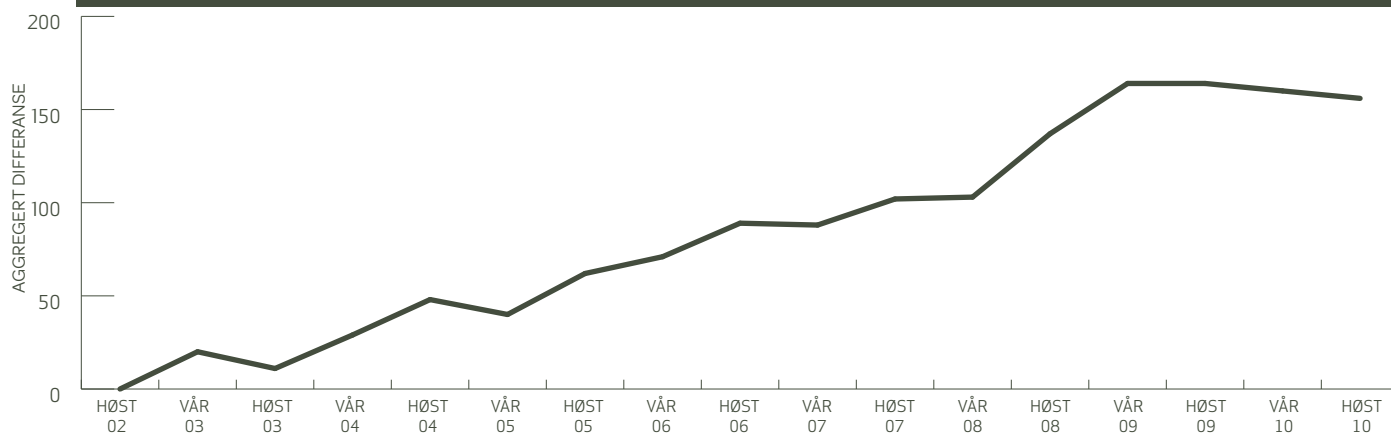
Rusmidlene som det rapporteres om i Føre Var er sortert i hovedgrupper. Hallusinogene rusmidler inkluderer cannabis, LSD, fleinsopp og 2C-B. Sentralstimulerende midler dekker funn relatert til amfetamin, metamfetamin, kokain og ecstasy. Opioider dekker heroin, metadon, Subutex², Suboxone[®], Temgesic[®] og Dolcontin[®]. Under overskriften "Andre medikamenter og syntetiske stoffer" finnes data om anabole steroider, Rohypnol[®], Xanor[®], Valium[®], Rivotril[®], Lyrica[®], GHB og GBL.

For alle rusmidler presenteres funn både som en langtidstrend fra 2002 til 2010, samt tendenser med mer spesifikke detaljer for den siste halvårsperioden, som dekker tidsrommet 1. april til 30. september 2010. Data fra det siste halvåret, sammenlignes i hovedsak med data fra forrige halvårsperiode som var 1. oktober 2009 til 31. mars 2010. Det er kjent at salg av alkohol varierer avhengig av sesong og Føre Var sammenligner derfor alkoholsalgs data med tilsvarende periode året før (vår mot vår og høst mot høst). Behandlingsdata viser også sesongsvingninger og sammenlignes med samme periode året før. Det kan forklares med færre tilgjengelige behandlingsplasser i sommermånedene. Kriminalomsorgen registrerer statistikk hvert tertial, og i denne rapporten sammenlignes fengselsdata for andre tertial (mai - august) med data fra første tertial (januar - april) 2010.

ALKOHOL

I perioden 2002-2008 identifiserte Føre Var en økende trend for alkohol i Bergen, men siden våren 2009 har det vært en stabil trend (figur 1). Perioden vår til høst 2010 viser en stabil tendens for alkohol.

Figur 1: **ALKOHOL** / langtidstrender 2002 – 2010

2 Medikamenter med registrerte preparatnavn blir kun markert med [®] første gang de nevnes i rapporten.

Tabell 1:
ALKOHOL
 aggregert differanse
 spesifisert³

	SKÅR
BRUK	- 8
TILGJENGELIGHET	1
INTERESSE	3
AGGREGERT DIFFERANSE ⁴	- 4

Tabell 1 viser en svak nedgang i bruk, men ingen endring i tilgjengelighet og interesse for alkohol det siste halvåret.

Sammenlignet med tilsvarende periode for ett år siden rapporterte to av tre kilder for alkoholsalg denne gangen en gradvis nedgang (Hansa Borg og Coop-Hordaland), mens Vinmonopolet ikke hadde noen endring i antall solgte liter alkohol i det samme tidsrommet. Tolletaten i Bergen hadde økning i antall og mengde beslag av alkohol i Bergen, mens andre tollregioner hadde nedgang i beslag av alkohol på personer med postadresse i Bergen⁵. Bergen og Bjørgvin fengsel⁶ hadde ingen endring i antall alkoholbeslag, men økning i mengde som ble beslaglagt fra første til andre tertial 2010. Det var ingen endring i antall pasienter i Stiftelsen Bergensklinikkene som oppga alkohol som det mest brukte rusmiddelet før innleggelse i perioden april til september 2010, sammenlignet med tilsvarende periode i 2009. Politiet i Bergen registrerte 644 personer i drukkenskapsarresten i inneværende periode, mot 688 personer halvåret før. 353 personer ble anmeldt for kjøring i påvirket tilstand, mot 310 personer halvåret før.

Trendpanelet rapporterte at alkohol var det mest brukte rusmiddelet i Bergen i perioden april til september 2010. Samlet rapporterte panelet ingen endring i tilgjengelighet og bruk av alkohol. Tendensen var stabil for alle alkoholsorter (vin, øl, cider, rusbrus, brennevin og hjemmebrent). Ser en de tre hovedarenaene som trendpanelet representerer hver for seg, ble alkohol rapportert å være det mest brukte rusmiddelet på utelivsarenaen og i det generelle samfunn og det fjerde mest brukte i risiko-/etablerte rusmiljø. Trendpanelet rapporterte at alkohol i større grad enn før drikkes hjemme, på fester eller før og etter en er på utesteder. Også denne gangen ble det rapportert at alkohol gir mest helse- og/eller sosiale problemer, og avhengighet, vold/aggresjon og sosial angst/asosial atferd ble oftest nevnt. Trendpanelet rapporterte at alkohol kombineres med de fleste rusmidler. Det var vanligst å bruke alkohol i kombinasjon med cannabis og nest vanligst brukt sammen med kokain. Alkohol og amfetamin var den tredje vanligste kombinasjonen.

Alkohol var det mest brukte rusmiddelet også blant ungdomsskoleelever, og kjentmennene rapporterte denne gangen ingen endring i tilgjengelighet og bruk av alle sorter alkohol. I underkant av halvparten av kjentmennene hadde observert helse- og/eller sosiale problemer i tilknytning til bruk av alkohol, og skulk og fravær ble oftest nevnt. Kjentmenn som rapporterte om kombinasjonsbruk, sa alkohol oftest ble kombinert med hasj, men også med tobakk og snus. Ett par kjentmenn rapporterte også om kombinasjon av alkohol og tabletter. Litt under halvparten av kjentmennene rapporterte om alkoholrelaterte funn, i eller omkring skoleområdet, og tomme ølflasker ble oftest nevnt.

RUStelefonen hadde en liten økning i antall henvendelser/spørsmål om alkohol det siste halvåret. Antall treff på alkohol på nettsidene til Bergens Tidende og Natt&Dag viste økning, mens antallet treff hos BA og Norshroom viste nedgang, sammenlignet med forrige rapportering.

3 Tabell 1 er aggregert differanse fordelt etter bruk, tilgjengelighet og interesse, der positive tall markerer en økning og negative tall en nedgang.

4 Aggregert differanse er summen av trendverdi basert på alle kilder i tabell 27 i perioden april - september 2010.

5 Når det i rapporten skrives "andre tollregioner", menes beslag gjort på personer med postadresse i Bergen av andre tollregioner enn region vest.

6 Blir videre i rapporten omtalt som fengslene i Bergen.

Tabell 2: ÅRLIG OMSETNING SKJENKESTEDER I BERGEN, ANTALL LITER

	ØL	VIN	BRENNEVIN	TOTALOMSETNING
2006	4 432 079	495 071	103 001	5 030 151
2007	4 468 468	514 972	81 827	5 065 267
2008	4 468 377	596 840	105 391	5 170 608
2009	2 997 900	495 310	81 535	3 574 745

Tabell 3: ÅRLIG OMSETNING BUTIKKSALG I BERGEN, ANTALL LITER

	ØL
2006	10 338 464
2007	11 524 475
2008	12 060 264
2009	11 755 208

Alkoholomsetning i Bergen kommune

Kontor for skjenkesaker, Bergen kommune, registrerer årlig alkoholsalg i kommunen gjennom innmeldte data fra alle salgs- og skjenkesteder. Totalomsetningen ved skjenkestedene var forholdsvis stabil fra 2006 til 2008, mens det i 2009 var en nedgang på cirka 30 prosent, sammenlignet med 2008 (tabell 2). Det var størst nedgang i salg av øl (-33 %), som var den mest solgte varetypen, mens for vin var nedgangen på 17 prosent. Salg av brennevin i 2009 var redusert med 23 prosent sammenlignet med året før. Brennevinssalget i 2009 var omtrent på samme nivå som i 2007. Salget av øl fra butikk i 2009 (tabell 3) gikk ned med cirka fem prosent sammenlignet med året før.

Salgs-, skjenkebevillinger og kontroller i Bergen kommune

Kontor for skjenkesaker, Bergen kommune, registrerte 312 skjenkebevillinger i Bergen ved slutten av året 2009, mot 316 i 2008. Antall salgsbevillinger i 2009 var 178, mot 162 i 2008. Det var en økning på 16 bevillinger.

Antall skjenkekontroller utført i Bergen i 2009 var 1216, mot 1336 i 2008. Det var en nedgang på ni prosent. Antall salgskontroller i 2009 var 495, mot 503 i 2008, en nedgang på to prosent.

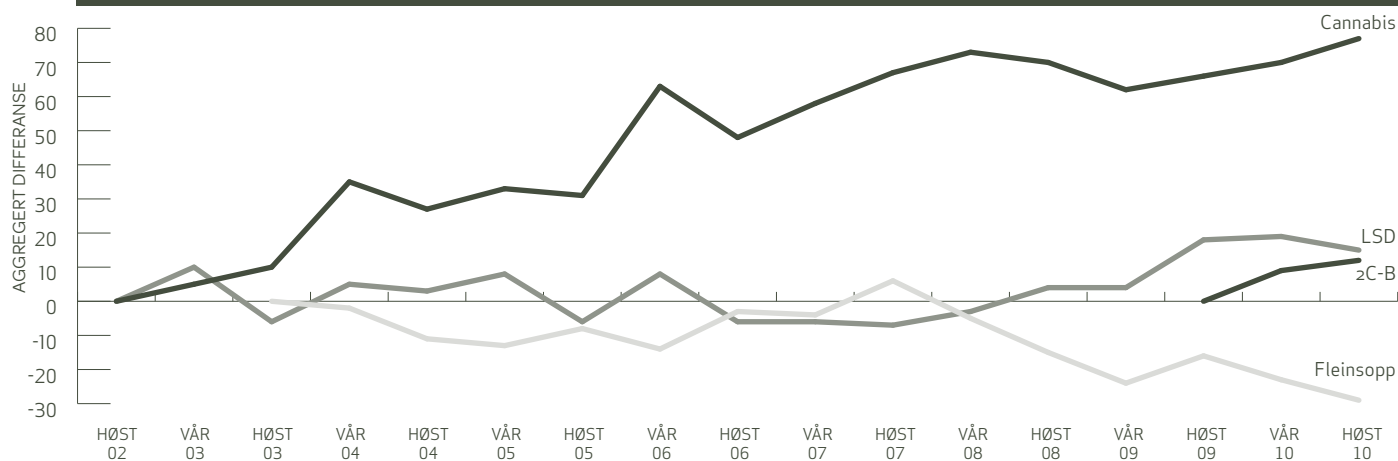
HALLUSINOGENE RUSMIDLER: CANNABIS, LSD, FLEINSOPP, 2C-B

12

Hallusinogene rusmidler er en samlebetegnelse på en gruppe stoffer som er beslektet farmakologisk. Rusmidlenes fellesnevner er at de påvirker sentralnervesystemet og kan framkalle sansebedrag, illusjoner og hallusinasjoner. Det finnes mange vekster i naturen som har hallusinogene virkninger, eksempelvis fleinsopp, men hallusinogener kan også framstilles syntetisk, eksempelvis LSD og 2C-B. Cannabis har en dempende og svak hallusinogen effekt (www.fhi.no) og kommer derfor inn under denne gruppen.

De rapporterte trendene for cannabis har variert noe fra halvår til halvår, men langtidstrenden viser en økning fra 2002 til 2010. Langtidstrenden for LSD har vært relativt stabil i den samme perioden. Trenden for fleinsopp var stabil fra 2002 til 2007, men de tre siste årene har den vært svakt nedadgående. 2C-B kartlegges for andre gang høsten 2010. Det er for tidlig å identifisere en trend, men tendensen viser økning (figur 2).

Figur 2: **HALLUSINOGENE RUSMIDLER** / langtidstrender 2002 – 2010

Tabell 4:
CANNABIS
aggregert differanse
spesifisert

	SKÅR
BRUK	- 2
TILGJENGELIGHET	9
INTERESSE	0
AGGREGERT DIFFERANSE	7

Cannabis⁷

Det har vært en stabil tendens i bruk og en svak økning i tilgjengelighet på cannabis den siste halvårsperioden (tabell 4).

Tolletaten i Bergen hadde en svak økning i antall, men nedgang i mengde beslag av cannabis, mens andre tollregioner⁸ hadde økning både i antall og mengde. Hordaland politidistrikt rapporterte nedgang i antall og ingen endring i mengde beslag av cannabis, mens Kripos ikke hadde noen endring. Fengslene i Bergen hadde nedgang i antall og økning i mengde beslag, men det var ingen endring i antall urinprøver som var positive på THC. Stiftelsen Bergensklinikkene hadde nedgang i antall pasienter som oppga cannabis som det mest brukte rusmiddelet før innleggelse.

7 Cannabis er en samlebetegnelse på materiale fra planten Cannabis sativa. Planten inneholder en lang rekke substanser som har fellesbetegnelsen cannabinoider, der det aktive virkestoffet er THC (www.fhi.no).

8 Når det i rapporten skrives "andre tollregioner" menes beslag gjort andre steder i landet av andre tollregioner enn region vest på personer med postadresse i Bergen.

25 av 30 personer i trendpanelet kjente til bruk av cannabis, og de rapporterte ingen endring i tilgjengelighet og bruk. Cannabis er det rusmiddelet som ble rapportert nest mest brukt på alle de tre hovedarenaene. Også denne gangen ble det rapportert at cannabis i større grad enn før brukes åpenlyst på gaten utenfor utesteder, men også "i døren" og på restauranter og utecafèer. Cannabis ble ofte brukt sammen med andre rusmidler, og den vanligste kombinasjonen var med alkohol og nest vanligst med amfetamin. Cannabis ble rapportert å gi tredje mest helse- og/eller sosiale problemer, og depresjon, angst og frafall fra skole eller arbeid ble oftest nevnt. Gateprisen på cannabis har vært stabil over tid på omtrent 100 kroner/gram, men denne gangen var prisen litt mer enn tidligere, fra 100 -150 kroner/gram. Det var vanligst å røyke cannabis, men et fåtall informanter rapporterte at cannabis også spises. Trendpanelet oppga mange slenguttrykk og "G", "rev", "fjodde" og "bom" var de mest brukte.

Av 16 kjentmenn kjente 10 til at cannabis ble brukt blant ungdomskoleelever i Bergen, og de rapporterte ingen endring i bruk og tilgjengelighet. Helse- og/eller sosiale problemer kjentmennene knyttet til bruk av cannabis var, i likhet med forrige halvår, fravær/skulk, trøtthet og likegyldighet. I motsetning til tidligere, var det denne gangen bare to kjentmenn som rapporterte om funn av utstyr som kunne knyttes til bruk av cannabis på eller rundt skoleområdet. Cannabis ble vanligvis kombinert med alkohol i denne ungdomsgruppen.

RUSTelefonen hadde nedgang i antall spørsmål om cannabis til deres hjelpetelefon og nettside denne perioden. Bergensavisen hadde også nedgang, mens Bergens Tidende og Natt&Dag sine nettsider hadde økning i antall treff på cannabis.

Tabell 5:
LSD
aggregert differanse
spesifisert

	SKÅR
BRUK	4
TILGJENGELIGHET	-6
INTERESSE	-2
AGGREGERT DIFFERANSE	-4

LSD⁹

Det har vært en stabil tendens i bruk og svak nedgang i tilgjengelighet på LSD det siste halvåret (tabell 5).

Det var bare politiet (Hordaland politidistrikt og Kripos) som rapporterte om beslag av LSD siste halvår. Det var få beslag, som var en nedgang fra halvåret før. Det var derimot flere personer i trendpanelet som kjente til bruk av LSD denne gangen. Alle representerte risiko/etablert miljø, og utgjorde halvparten av denne gruppen. De rapporterte gradvis økning i bruk og tilgjengelighet. "Syre" ble nevnt som slenguttrykk for LSD. Verken Rustelefonen eller de andre interessebildene hadde noen henvendelser eller omtale av LSD i perioden april - september 2010.

Tabell 6:
Fleinsopp
aggregert differanse
spesifisert

	SKÅR
BRUK	0
TILGJENGELIGHET	-6
INTERESSE	0
AGGREGERT DIFFERANSE	-6

Fleinsopp

Det var ingen endring i bruk og en svak nedgang i tilgjengelighet på fleinsopp det siste halvåret (tabell 6).

Det var bare Kripos som rapporterte om beslag av fleinsopp/psilocybin denne gangen, og de hadde sterk økning både i antall og mengde beslag. Natt&Dag hadde ett treff på fleinsopp, mens de andre interessebildene ikke hadde noe omtale eller spørsmål om fleinsopp. Et fåtall personer i trendpanelet kjente til bruk av fleinsopp, og de rapporterte ingen endring i bruk og tilgjengelighet det siste halvåret. "Flein" ble rapportert som slenguttrykk.

Tabell 7:
2C-B
 aggregert differanse
 spesifisert

	SKÅR
BRUK	1
TILGJENGELIGHET	1
INTERESSE	1
AGGREGERT DIFFERANSE	3

2C-B

2C-B (4-bromo-2,5-dimethoxyphenethylamin) er et syntetisk hallusinogen som første gang ble fremstilt i 1974. Stoffets effekt kan sammenlignes med LSD og psilocybin, som er virkestoffet i fleinsopp.

I perioden vår til høst 2010 har det ikke vært noen endring i tilgjengelighet og bruk av 2C-B (tabell 7).

Det var få personer i trendpanelet som kjente til bruk av 2C-B, og de rapporterte gradvis økning i bruk og tilgjengelighet. Inntaksmåten for 2C-B var å svelge/spise stoffet. I motsetning til forrige gang, var det denne gangen ingen rapporter på at 2C-B ble injisert.

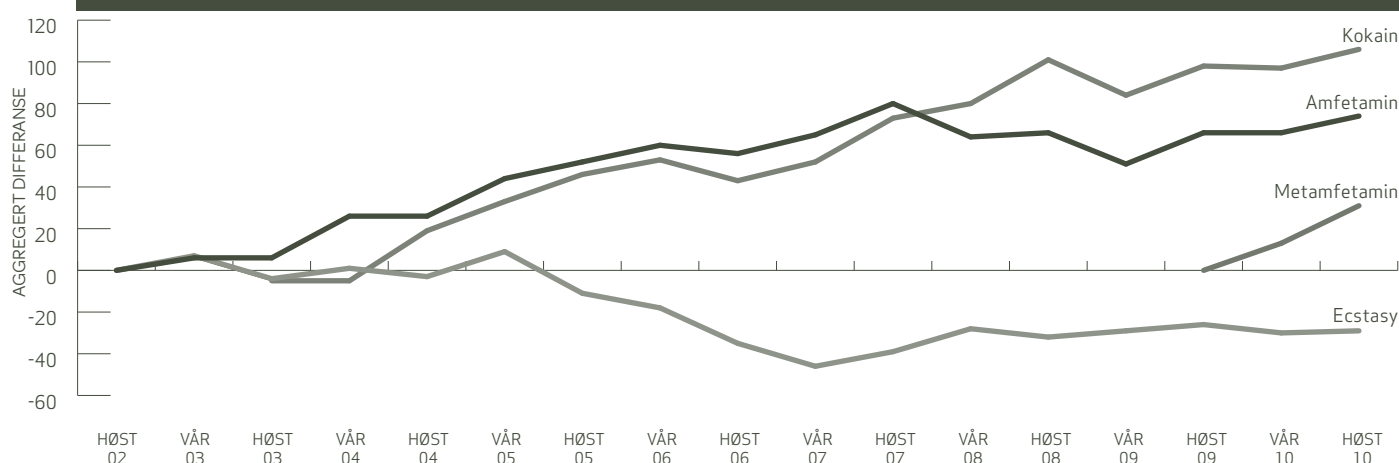
Det var ingen beslag av 2C-B i perioden april - september 2010. Norshroom sin nettside hadde økning i antall treff på 2C-B. Natt&Dag hadde ett treff, mens de andre interessekildene hadde ingen aktivitet relatert til 2C-B det siste halvåret.

SENTRALSTIMULERENDE RUSMIDLER: AMFETAMIN, METAMFETAMIN, KOKAIN, ECSTASY

Sentralstimulerende rusmidler påvirker sentralnervesystemet og kan blant annet undertrykke søvnbehov og stimulere hjerte- og karsystemet (www.fhi.no).

Årene 2002 og 2003 var det et relativt stabilt mønster for amfetamin, kokain og ecstasy. Fra 2004 til 2008 var det en økende trend for kokain, men fra 2009 har det vært et stabilt mønster. Fra 2004 til 2007 var det en økende trend for amfetamin, men siden har den vært mer stabil. Ecstasy hadde en nedadgående trend fra 2003 til 2006, men fra 2007 har den vært stabil. Metamfetamin ble kartlagt første gang våren 2010. Det er derfor ikke grunnlag for å rapportere om langtidstrender ennå, men tendensen viser en økning (figur 3).

Figur 3: **SENTRALSTIMULERENDE RUSMIDLER** / langtidstrender 2002 – 2010

Tabell 8:
AMFETAMIN
aggregert differanse
spesifisert

	SKÅR
BRUK	- 1
TILGJENGELIGHET	8
INTERESSE	1
AGGREGERT DIFFERANSE	8

Amfetamin

Det har vært økning i tilgjengelighet, men ingen endring i bruk av amfetamin den siste perioden (tabell 8).

Det var ingen endring i antall beslag av amfetamin hos begge tollkildene det siste halvåret. Mengde beslag hos tolletaten i Bergen var også stabil, mens de andre tollregionene hadde en liten økning i beslag på personer med postadresse i Bergen. Hordaland politidistrikt hadde nedgang i antall, men økning i mengde beslag av amfetamin, mens Kripos hadde økning både i antall og mengde. Fengslene i Bergen hadde ingen endring i antall og økning i mengde amfetaminbeslag. Antall urinprøver i fengslene med positivt utslag på amfetamin var stabilt fra første til andre tertial. Det var heller ingen endring i antall pasienter i Stiftelsen Bergensklinikkene som oppga amfetamin som det mest brukte rusmiddelet før innleggelse.

Litt over to tredjedeler av trendpanelet kjente til bruk av amfetamin, og de rapporterte ingen endring i bruk og tilgjengelighet. Amfetamin var det tredje mest brukte rusmiddelet i det generelle og i risiko-/etablert miljø, mens det var det fjerde mest brukte på utelivsarenaen. Injisering var den vanligste og sniffing var den nest vanligste inntaksmåten. Dette var en endring fra sist, da sniffing var vanligst. Amfetamin ble oftest kombinert med cannabis og nest oftest med heroin. Gateprisen

for ett gram amfetamin varierte mellom 250-500 kroner, og en brukerdose (1/4g) kostet fra 100-200 kroner, som var en liten nedgang fra sist. Trendpanelet rapporterte også at amfetamin var blitt "renere" og av "bedre kvalitet" det siste halvåret. Videre at amfetamin "virker bra, men er farlig" og at det er "veldig billig". Av helse-/sosiale problemer som panelet relaterte til amfetaminbruk, ble angst og vold oftest nevnt. "Speed" var det oftest rapporterte slenguttrykket og "joggesko" var nest oftest nevnt.

RUStelevonen hadde ingen endring i antall henvendelser relatert til amfetamin denne gangen. Antall treff i nettforumet til Norshroom var også stabilt, sammenlignet med halvåret før. Bergensavisens nettside nedgang, mens Bergens Tidende og Natt&Dag hadde økning i antall treff på amfetamin.

Tabell 9:
METAMFETAMIN
aggregert differanse
spesifisert

	SKÅR
BRUK	8
TILGJENGELIGHET	10
INTERESSE	0
AGGREGERT DIFFERANSE	18

Metamfetamin

Metamfetamin misbrukes i økende grad over hele verden, og det har vært rettet en del oppmerksomhet nasjonalt mot metamfetamin de siste årene. Tidligere har Førre Var ikke identifisert mye kjennskap til metamfetamin i Bergen, men fra våren 2009 har trendpanelet i økende grad rapportert at stoffet er blitt brukt. Det sies at brukere ofte ikke er bevisste på, eller kjenner til forskjellen på metamfetamin og amfetamin, men at metamfetamin ofte selges som "god" amfetamin. Informasjonen om metamfetamin som er gitt i denne rapporten er basert på kilder som skiller mellom amfetamin og metamfetamin. Tendensen siste halvår var økning i tilgjengelighet og bruk av metamfetamin (tabell 9).

Kripos hadde ingen endring i antall, men økning i mengde beslag av metamfetamin. Fengslene i Bergen hadde ingen endring i antall urinprøver som var positive på metamfetamin.

Cirka halvparten av trendpanelet kjente til at metamfetamin var blitt brukt det siste halvåret, og de rapporterte sterk økning i tilgjengelighet og bruk (tabell 10). De fleste representerte risiko-/etablert miljø.

Tabell 10: **METAMFETAMIN** /trendpanel brukstrender etter gruppe

	UTELIV	GENERELLE SAMFUNN	RISIKO-/ETABLERT MILJØ	TOTALT
Sterk økning	0	0	4	4
Gradvis økning	0	1	1	2
Ingen endring	2	0	4	6
Gradvis nedgang	1	0	0	1
Ikke observert	5	8	4	17
TOTAL	8	9	13	30

Den oftest rapporterte inntaksmåten for metamfetamin var injeksjon, og å spise/svelge samt sniffe var nest vanligst. Av helse- og sosiale problemer knyttet til bruk av metamfetamin, ble psykose oftest nevnt og angstproblemer nest oftest. "Meth" og "metamf" var de mest brukte slenguttrykkene. Gateprisen ble, som sist, oppgitt til å ligge mellom 150-200 kroner for ¼ gram og 400-600 kroner for ett gram. Det ble rapportert at det er mange i miljøet som ikke vet forskjell på metamfetamin og amfetamin, og at kvaliteten på metamfetamin hadde vært "dårligere" og "mer

urent" det siste halvåret. Videre at: "Metamfetamin er lettest å få tak i, men de fleste ønsker ikke å bruke det. Selgerne sier det er ren og god speed. En blir helt ko-ko av å bruke det, og merker det i etterkant", (informant fra risiko/etablert miljø).

RUStelefonen og Bergens Tidende hadde ingen endring i antall treff, mens BA hadde nedgang i omtale av metamfetamin. Natt&Dag og Norshroom hadde en svak økning i antall treff på metamfetamin på sine nettsider.

Tabell 11:
KOKAIN
aggregert differanse
spesifisert

	SKÅR
BRUK	0
TILGJENGELIGHET	6
INTERESSE	3
AGGREGERT DIFFERANSE	9

Kokain

Det har vært en svak økning i tilgjengelighet, men stabil bruk av kokain det siste halvåret (tabell 11).

Tolletaten i Bergen hadde ingen endring i antall, men økning i mengde beslag av kokain siste halvår. Andre tollregioner og Hordaland politidistrikt hadde ingen endring, mens Kripos hadde økning i antall og mengde beslag. Det var, som sist, et lite antall pasienter i Stiftelsen Bergensklinikkene som oppga kokain som mest brukte rusmiddel før innleggelse.

Litt under halvparten av trendpanelet kjente til at kokain var blitt brukt i omgangskretsen, og de rapporterte ingen endring i bruk og tilgjengelighet. De aller fleste informantene fra utelivsarenaen og halvparten av de som representerte risiko/etablert miljø kjente til bruk av kokain. Kokain var det tredje mest brukte rusmiddelet på utelivsarenaen. Kokain ble oftest kombinert med alkohol. Sniffing var den vanligste inntaksmåten. Gateprisen ble rapportert å være mellom 900 – 1400 kroner pr. gram. "Cola"/"kola" var det oftest rapporterte slenguttrykket for kokain.

RUStelefonen hadde ingen endring i antall innringninger om kokain. Det var nedgang i omtale i Bergensavisen, men økning i treff på kokain på nettsidene til Bergens Tidende, Natt&Dag og Norshroom.

Tabell 12:
ECSTASY
aggregert differanse
spesifisert

	SKÅR
BRUK	0
TILGJENGELIGHET	-2
INTERESSE	3
AGGREGERT DIFFERANSE	1

Ecstasy¹⁰

Hordaland politidistrikt hadde ingen endring i antall beslag, og nedgang i beslaglagt mengde ecstasy den siste perioden, mens Kripos sine data for Hordaland viste økning både i antall og mengde beslag. Tolletaten i Bergen hadde ingen beslag, mens andre tollregioner hadde ett lite beslag på person med postadresse i Bergen. Fengslene i Bergen hadde ingen endring i antall urinprøver som var positive på ecstasy (MDMA).

Cirka en tredjedel av trendpanelet kjente til bruk av ecstasy, og de rapporterte ingen endring i bruk og gradvis økning i tilgjengelighet. MDMA ble rapportert som et nytt rusmiddel av flere risikomiljø denne gangen. Det ble rapportert at ecstasy hovedsaklig inntas som tablett. Gateprisen var noe lavere enn for seks måneder siden, og ble oppgitt å være mellom 50-150 kroner for en tablett. "E" brukes oftest som slenguttrykk for ecstasy, men "smileys" og "X" blir også rapportert.

Flertallet av kjentmennene hadde ikke observert eller kjente til bruk av ecstasy blant ungdomsskoleelever. To kjentmenn rapporterte om ecstasy, og i følge dem var det ingen endring i bruk og tilgjengelighet.

Det var færre treff på ecstasy på nettsiden til BA, mens Bergens Tidende, Natt&Dag og Norshroom hadde en liten økning på sine nettsider, sammenlignet med forrige halvår. RUStelefonen hadde ingen henvendelser om ecstasy. I likhet med forrige periode, var det liten aktivitet fra Vestlandet på Pillreports sitt nettforum.

9 LSD fremstilles som et løselig salt som er farge-, lukt- og smakløst.

10 Ecstasy klassifiseres både som sentralstimulerende og hallusinogent rusmiddel, og avhenger av hvilket virkestoff som er dominerende. Ruseffekten kan ligne det en får ved bruk av amfetamin, men kan også ligne en LSD-rus. MDMA forekommer relativt ofte i tablettform som omsettes som ecstasy. Den sentralstimulerende virkningen er oftest dominerende, derfor kategoriseres ecstasy som sentralstimulerende rusmiddel i Føre Var.

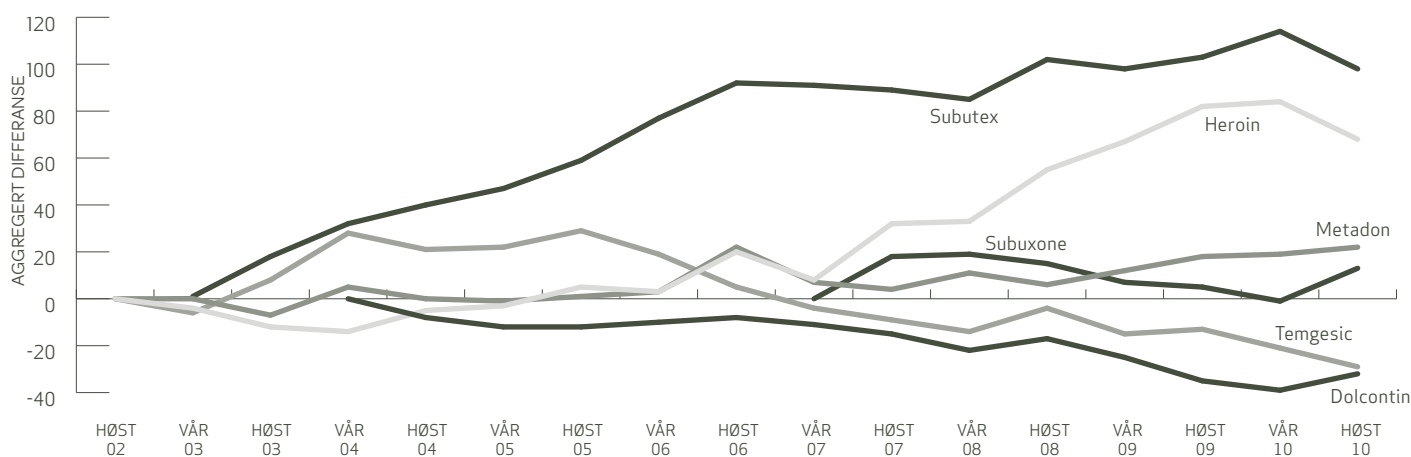
OPIOIDER: HEROIN, METADON, SUBUTEX, SUBOXONE, TEMGESIC, DOLCONTIN

18

Opioider er en fellesbetegnelse på ulike stoffer som kommer fra opiumsvalmuen, eller er kunstig framstilte stoffer med tilsvarende virkning. Vanlige opioider er heroin, morfin og metadon. I medisinsk behandling benyttes også andre opioider, eksempelvis Temgesic og Dolcontin. Opioider som Subutex, Suboxone og metadon brukes i legemiddelassistert rehabilitering (LAR). Stoffene kan misbrukes og føre til avhengighet (www.fhi.no). Førre Var rapporterer om illegal bruk av de nevnte legemidlene.

Langtidstrenden for heroin var stabil fram til 2007, deretter økende til våren 2010, men med nedgang siste halvår. Subutex hadde en økende trend fra 2002 til 2006, men fra 2007 har den vært mer stabil. Suboxone hadde en økende tendens våren 2007, deretter har det vært en stabil trend. Temgesic hadde en økende trend fram til 2004, deretter har den vært nedadgående. Dolcontin og metadon har hatt en stabil trend i hele perioden 2002- 2010 (figur 4).

Figur 4: OPIOIDER / langtidstrender 2002 – 2010

Tabell 13:
HEROIN
aggregert differanse
spesifisert

	SKÅR
BRUK	-3
TILGJENGELIGHET	-13
INTERESSE	0
AGGREGERT DIFFERANSE	-16

Heroin

I perioden vår til høst 2010 har det vært en stabil tendens i bruk og nedgang i tilgjengelighet på heroin (tabell 13).

Tolletaten i Bergen og Hordaland politidistrikt hadde begge en nedgang i antall og mengde beslag av heroin i perioden april til september 2010. Kripas rapporterte også nedgang i mengde, men hadde ingen endring i antall beslag. Fengslene i Bergen hadde nedgang i antall urinprøver som var positive på opiat. Behandlingsdata fra Stiftelsen Bergensklinikkene viste nedgang i antall pasienter som oppga heroin som det mest brukte rusmiddelet før innleggelse.

Cirka to tredjedeler av trendpanelet kjente til bruk av heroin denne gangen, og de rapporterte gradvis økning i tilgjengelighet og bruk (tabell 14). De fleste informantene fra risiko-/etablert miljø rapporterte at heroin hadde vært brukt i omgangskretsen. Heroin var det mest brukte rusmiddelet på denne arenaen. Dette var en endring fra sist, da heroin var nest mest brukt. Noen informanter i trendpanelet rapporterte at det var flere yngre (under 20 år) som hadde brukt heroin denne perioden.

Tabell 14: **HEROIN** /trendpanel brukstrender etter gruppe

	UTELIV	GENERELLE SAMFUNN	RISIKO-/ETABLERT MILJØ	TOTALT
Sterk økning	0	0	2	2
Gradvis økning	1	0	2	3
Ingen endring	1	2	8	11
Gradvis nedgang	1	0	0	1
Ikke observert	5	7	1	13
TOTAL	8	9	13	30

Gateprisen på heroin har gått ned det siste året, og også i perioden april til september 2010 var prisen på en brukerdose (ca 1/8 g) 200 kroner, mot 250 kroner tidligere. Prisen for ett gram heroin varierte litt mer enn sist og kostet fra 700 til 1200 kroner. For den siste halvårsperioden rapporteres det at kvaliteten på heroin har vært dårligere og at stoffet har vært mer utblandet og urent enn tidligere. "Smekk" og "minus" er fortsatt de mest brukte slenguttrykkene. Injeksjon var den vanligste og røyking den nest vanligste inntaksmåten for heroin. Trendpanelet rapporterte at av alle rusmidler, ga heroinbruk nest mest helse- og sosiale problemer, og overdose, asosial atferd og ulike fysiske helseplager (hepatitt, abscesser, blodpropp, nerveskade) ble oftest nevnt. Heroin ble brukt i kombinasjon med mange andre rusmidler og oftest med ulike typer benzodiazepiner, mest rapportert var Rivotril. Kombinasjonen heroin og amfetamin ble rapportert nest oftest.

Bergens Tidende hadde økning, mens BA hadde nedgang i antall treff på heroin på sine nettsider det siste halvåret. RUStelefonen hadde ingen endring i antall henvendelser. Det var heller ingen endring i antall treff på heroin på Natt&Dag og Norshroom sine nettsider.

Tabell 15:
METADON
aggregert differanse
spesifisert

	SKÅR
BRUK	0
TILGJENGELIGHET	3
INTERESSE	0
AGGREGERT DIFFERANSE	3

Metadon

Metadon brukes blant annet ved behandling av opioidavhengighet, med lignende egenskaper som heroin, ved at det demper abstinenssymptomer ved heroinavbrudd og trangen til inntak av heroin og andre opioider reduseres. (www.helsedirektoratet.no).

Det var en stabil tendens både i tilgjengelighet, og illegal bruk av metadon det siste halvåret (tabell 15).

Politiet (Hordaland politidistrikt og Kripas) hadde nedgang i antall, men økning i mengde beslag av metadon i perioden april - september 2010. RUStelefonen hadde nedgang i antall henvendelser og BA hadde nedgang i antall treff på metadon i denne perioden. Bergens Tidende og Norshroom hadde derimot fått flere henvendelser om metadon dette halvåret enn i det forrige.

Litt under en tredjedel av trendpanelet kjente til illegal bruk av metadon, og de rapporterte ingen endring i tilgjengelighet og bruk. Drikke/spise ble oppgitt som eneste inntaksmåte for metadon denne gangen, i motsetning til sist da også injeksjon ble rapportert. Gateprisen på metadon ble oppgitt til å være cirka 300 kroner/flaske (ukjent dose).

Tabell 16:
SUBUTEX
aggregert differanse
spesifisert

	SKÅR
BRUK	-2
TILGJENGELIGHET	-10
INTERESSE	-4
AGGREGERT DIFFERANSE	-16

Subutex

Subutex er et syntetisk opioid, der buprenorfin er den aktive substansen. (www.felleskatalogen.no). I denne perioden var det nedgang i tilgjengelighet, men ingen endring i bruk av Subutex (tabell 16).

Tolletaten i Bergen hadde ingen beslag av Subutex, mot noen få i forrige periode. Kripas hadde ingen endring i antall, men nedgang i mengde beslag. Fengslene i Bergen hadde nedgang i antall, men ingen endring i beslaglagt mengde. Fengslene hadde også nedgang i antall urinprøver som var positive på buprenorfin¹¹. Vitusapotek Nordstjernen hadde ingen endring i antall solgte døgndoser Subutex denne perioden.

En tredjedel av trendpanelet kjente til bruk av Subutex, og de rapporterte ingen endring i tilgjengelighet, men gradvis økning i bruk. De fleste som kjente til bruk representerte risiko-/etablert miljø. Injisering var den vanligste inntaksmåten og nest vanligst var å legge tablett under tungen. Subutex ble også sniffet. Subutex ble rapportert oftest brukt i kombinasjon med amfetamin/metamfetamin. Gateprisen på Subutex var litt lavere enn sist, nå fra 200 til 300 kroner for en tablett (8 mg). "Sub" var det eneste slengttrykket som ble rapportert.

RUStelefonen hadde nedgang i antall henvendelser og Bergensavisen i antall treff på Subutex på nettsiden. Bergens Tidende hadde en liten økning i antall treff, mens Norshroom ikke hadde noen endring i nettprat om Subutex det siste halvåret.

Suboxone

Suboxone har samme virkestoff som Subutex, men for å redusere interessen for å injisere medikamentet er preparatet tilsatt nalokson. Det har vært økning i tilgjengelighet, men lite endring i bruk av Suboxone det siste halvåret (tabell 17).

Kripas hadde økning i antall og mengde beslag av Suboxone det siste halvåret, sammenlignet med halvåret før. Vitusapotek Nordstjernen hadde nedgang i salg. Det var ingen treff på Suboxone hos interessekildene i denne perioden.

¹¹ Buprenorfin er virkestoffet i Temgesic, Subutex og Suboxone og prøvene kan ikke skille mellom inntak av disse medikamentene.

Tabell 17:
SUBOXONE
aggregert differanse
spesifisert

	SKÅR
BRUK	4
TILGJENGELIGHET	10
INTERESSE	0
AGGREGERT DIFFERANSE	14

Tabell 18: **SUBOXONE** /trendpanel brukstrender etter gruppe

	UTELIV	GENERELLE SAMFUNN	RISIKO-/ETABLERT MILJØ	TOTALT
Sterk økning	0	0	1	1
Gradvis økning	0	0	4	4
Ingen endring	0	0	4	4
Ikke observert	8	9	4	21
TOTAL	8	9	13	30

En tredjedel av trendpanelet kjente til bruk av Suboxone, og de rapporterte sterk økning i bruk (tabell 18) og tilgjengelighet. Alle informantene representerte risiko-/etablert miljø. Det ble rapportert at Suboxone ikke nødvendigvis var førstevalg blant brukerne, men medikamentet hadde vært mer tilgjengelig enn Subutex i perioden april til september 2010, og derfor blitt vanligere å bruke. Den mest rapporterte inntaksmåten for Suboxone var å legge tablett under tungen, mens injisering var nest mest brukt. Gateprisen var lavere enn ved forrige rapportering og kostet cirka 100 – 200 kroner pr. tablett. "Sub" var det eneste slenguttrykket som ble rapportert på Suboxone.

Tabell 19:
TEMGESIC
aggregert differanse
spesifisert

	SKÅR
BRUK	0
TILGJENGELIGHET	-9
INTERESSE	1
AGGREGERT DIFFERANSE	-8

Temgesic

Temgesic er et syntetisk opioid som inneholder buprenorfin, og brukes ved behandling av sterke smerter, eksempelvis kreft (www.felleskatalogen.no).

Det har vært nedgang i tilgjengelighet, men ingen endring i bruk av Temgesic det siste halvåret (tabell 19).

Kripos hadde nedgang i antall og mengde beslag av Temgesic siste halvår. Fengslene i Bergen hadde nedgang i antall urinprøver som var positive på buprenorfin. Vitus-apotek Nordstjernen hadde et stabilt salg av Temgesic i den samme perioden. Nettforumet til Norshroom hadde en liten økning i antall treff på Temgesic. Natt&Dag hadde ett treff, mot ingen i forrige periode.

Tabell 20:
DOLCONTIN
aggregert differanse
spesifisert

	SKÅR
BRUK	-4
TILGJENGELIGHET	11
INTERESSE	0
AGGREGERT DIFFERANSE	7

Dolcontin

Dolcontin er morfintabletter med lang virketid. Medikamentet brukes mot sterke smerter, spesielt kreftsykdom.

Det har vært økning i tilgjengelighet, men ingen endring i bruk av Dolcontin det siste halvåret (tabell 20).

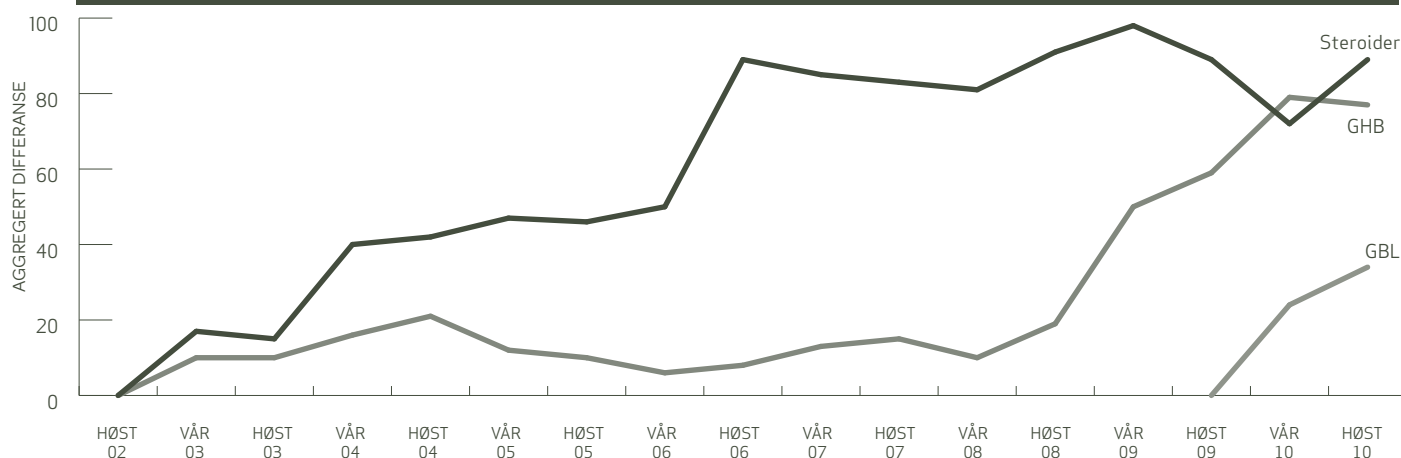
Kripos hadde økning i antall og mengde beslag av Dolcontin, mens Vitusapotek Nordstjernen hadde nedgang i salg det siste halvåret. RUStelefonen hadde nedgang i antall henvendelser, mens Norshroom hadde en liten økning i nettprat om Dolcontin. Det var ett treff på nettsiden til Bergensavisen denne perioden, mot ingen sist.

Det var få personer i trendpanelet som kjente til bruk av Dolcontin denne gangen og alle representerte risiko/etablert miljø. De rapporterte ingen endring i bruk og gradvis økning i tilgjengelighet. Inntak i tablettform var vanligst, men Dolcontin ble også injisert. Gateprisen var omtrent som sist, cirka 150 kroner for en tablett på 100 mg. "Dolkis/-er" ble oppgitt som slenguttrykk for Dolcontin.

ANDRE MEDIKAMENTER OG SYNTETISKE STOFFER: ANABOLE STEROIDER, GHB, GBL, ROHYPNOL, XANOR, VALIUM, RIVOTRIL, LYRICA

Trenden for anabole steroider har vært økende fra 2002, men med noen stabile og nedadgående perioder. GHB hadde en stabil trend fra 2002 til 2007, men fra 2008 har det vært en tydelig økning. GBL har hatt en økende tendens fra første kartlegging våren 2010 (figur 5).

Figur 5: ANABOLE STEROIDER, GHB OG GBL / langtidstrender 2002 – 2010

Tabell 21:
ANABOLE STEROIDER
aggregert differanse
spesifisert

	SKÅR
BRUK	0
TILGJENGELIGHET	19
INTERESSE	-2
AGGREGERT DIFFERANSE	17

Anabole steroider

Anabole steroider er navnet på en gruppe syntetiske stoffer med samme biologiske virkninger som androgener (mannlige kjønnshormoner). Det finnes ulike typer av anabole steroider, og virkninger og bivirkninger varierer avhengig av innholdsstoff og inntaksmåte.

Det har ikke vært noen endring i bruk av anabole steroider de siste seks månedene, men tilgjengeligheten har økt (tabell 21).

Tolletaten (både Bergen og andre tollregioner) har hatt økning i antall og mengde beslag av anabole steroider i perioden april - september 2010. Hordaland politidistrikt hadde nedgang i antall, men ingen endring i mengde beslag av anabole steroider/dopingpreparater den siste perioden. Kripos hadde et stabilt antall, men økning i mengde beslag.

Litt under halvparten av trendpanelet kjente til bruk av anabole steroider, og de rapporterte ingen endring i bruk og gradvis økning i tilgjengelighet.

Aggresjon og vold er problemområder som trendpanelet knyttet til bruk av anabole steroider. Injisering var den mest brukte inntaksmåten og tatt som tablettkurer ble nest oftest rapportert. Gateprisen på anabole steroider rapporteres å variere avhengig av preparattype og lengde på ulike kurer. "Bol" og "boler" var de vanligste slenguttrykkene.

Bruk av anabole steroider er ikke spesielt kjent på ungdomsskolene i Bergen, og de få kjentmennene som rapporterte om det, sa at bruk og tilgjengelighet var stabil.

RUStelefonen hadde ingen endring i antall henvendelser, mens Bergensavisen og nettforumet til Norshroom hadde nedgang i treff på anabole steroider det siste halvåret. Bergens Tidende hadde en liten økning i antall treff. Dopingtelefonen fikk i løpet av denne perioden en del spørsmål om ulike hormonpreparater og kosttilskudd.

Tabell 22:
GHB
aggregert differanse
spesifisert

	SKÅR
BRUK	0
TILGJENGELIGHET	2
INTERESSE	-4
AGGREGERT DIFFERANSE	-2

GHB/GBL

GHB (gammahydroksybutyrat) er et dempende stoff som tidligere ble brukt som legemiddel, blant annet til narkose. På grunn av uforutsigbare effekter ble det raskt erstattet med mer egnede medikamenter. Nå brukes GHB i sjeldne tilfeller ved alvorlig søvnlidelse. GHB er relativt enkelt å framstille illegalt og finnes både som pulverstoff og væskeoppløsning (www.helsedirektoratet.no). GBL (gamma-butyrolacetone) er et konsentrat av GHB. Når det tynnes med basisk væske omdannes det til GHB. Ved inntak, vil GBL raskt omdannes til GHB i kroppen. GHB/GBL gir en rus som kan sammenlignes med effekten av alkohol.

Det har vært en stabil tendens i bruk av GHB og GBL i perioden april til september 2010. For GHB har også tilgjengeligheten vært stabil, mens tilgjengeligheten for GBL har vært økende (tabell 22 og 23).

Tabell 23:
GBL
aggregert differanse
spesifisert

	SKÅR
BRUK	0
TILGJENGELIGHET	13
INTERESSE	-3
AGGREGERT DIFFERANSE	10

Tolletaten, både i Bergen og i de andre tollregionene, hadde ingen endring i antall, men økning i mengde beslag av GHB. Tolletaten i Bergen hadde heller ingen endring i antall beslag av GBL, mens andre tollregioner hadde økning i antall beslag. Begge tollkildene hadde økning i mengde beslag av GBL. Begge politikildene (Hordaland politidistrikt og Kripos) hadde sterk nedgang i antall beslag av GHB. Kripos hadde også nedgang i mengde, mens Hordaland politidistrikt hadde økning i mengde beslag av GHB. Hordaland politidistrikt hadde ingen beslag av GBL, mens Kripos hadde sterk nedgang i antall og sterk økning i mengde. Fengslene i Bergen hadde økning i antall, men ingen endring i mengde beslag av GHB/GBL.

Cirka to tredjedeler av trendpanelet kjente til bruk av GHB og litt færre kjente til bruk av GBL det siste halvåret. Trendpanelet rapporterte ingen endring i bruk og gradvis nedgang i tilgjengelighet på GHB. For GBL rapporterte trendpanelet ingen endring verken i bruk eller tilgjengelighet. Det vare færre informanter fra utelivsarenaen og generelle samfunn som kjente til bruk av GHB og GBL denne gangen. Det var også færre rapporter på helse- og sosiale problemer relatert til GHB/GBL-bruk. Sosial angst ble oftest nevnt denne gangen. GHB/GBL ble oftest kombinert med alkohol. Drikking var vanlig inntaksmåte. Det oftest nevnte slenguttrykket både for GHB og GBL var "kork". "Gobble" ble også rapportert.

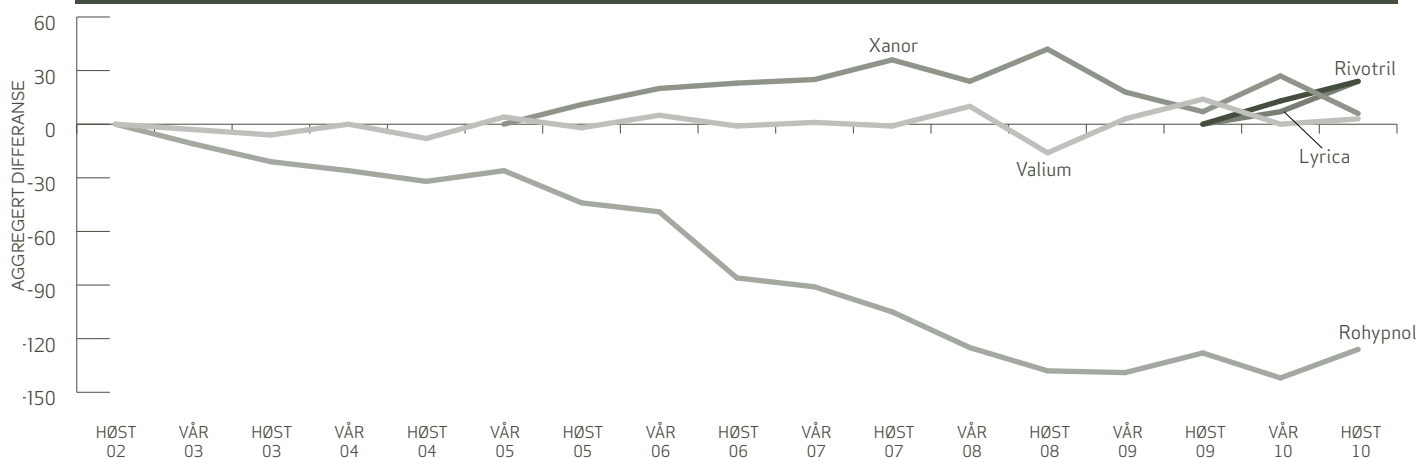
Under en fjerdedel av kjentmennene kjente til bruk av GHB og GBL. De rapporterte ingen endring i bruk og tilgjengelighet.

RUStelefonen hadde nedgang i antall henvendelser om GHB siste halvår. Bergensavisen hadde økning i omtale av GHB og nedgang i omtale av GBL. Bergens Tidende hadde ingen endring i antall treff på GHB og økning i treff på GBL. Det var nedgang i treff både om GHB og GBL på Norshroom sin nettside.

Benzodiazepiner og Lyrica

Rohypnol hadde en nedgående trend fra 2002 til 2008, men de to siste årene har det vært en mer stabil trend. Valium har hatt en stabil trend gjennom åtte år og Xanor det samme fra første kartlegging i 2005. Overvåkningen av Rivotril og Lyrica startet våren 2010, og det foreligger ennå ingen langtidstrender for illegal bruk av disse medikamentene, men det er en økende tendens for begge preparatene i de to rapporteringsperiodene (figur 6).

Figur 6: **BENZODIAZEPINER OG LYRICA** / langtidstrender 2002 – 2010

Tabell 24:
ROHYPNOL
aggregert differanse
spesifisert

	SKÅR
BRUK	-1
TILGJENGELIGHET	16
INTERESSE	1
AGGREGERT DIFFERANSE	16

Rohypnol

Rohypnol er et innsovningsmiddel i gruppen benzodiazepiner. Medikamentet ble avregistrert for salg i Norge i 2004, men importeres og brukes fortsatt illegalt. Det siste halvåret har det vært økning i tilgjengelighet, men ingen endring i bruk av Rohypnol (tabell 24).

Både tolletaten i Bergen og Kripos hadde økning i antall og mengde beslag av Rohypnol det siste halvåret, men det var nedgang i positive urinprøver på flunitrazepam¹² ved fengslene i Bergen. Vitusapotek Nordstjernen hadde et stabilt salg av Flunipam i den samme perioden. RUStelefonen hadde ingen endring i antall henvendelser og Bergensavisen hadde ingen endring i antall treff på Rohypnol, mens nettpraten til Norshroom hadde en svak økning den siste perioden.

Mindre enn en tredjedel av trendpanelet kjente til bruk av Rohypnol, og de rapporterte gradvis økning i tilgjengelighet, men ingen endring i bruk. Eneste rapporterte inntaksmåte for Rohypnol denne gangen var å svelge tablett, mens det tidligere også har vært rapportert om injisering. Gateprisen varierte fra 50 – 75 kroner pr. tablett. "Rypper/-e" var det vanligste slenguttrykket for Rohypnol.

¹² Flunitrazepam er virkestoffet i medikamentene Rohypnol og Flunipam.

Tabell 25:
XANOR
aggregert differanse
spesifisert

	SKÅR
BRUK	0
TILGJENGELIGHET	-19
INTERESSE	-2
AGGREGERT DIFFERANSE	-21

Xanor

Xanor er et legemiddel i gruppen benzodiazepiner, med virkestoffet alprazolam¹³, og har en dempende effekt på sentralnervesystemet. Indikasjon for bruk er behandling av panikk syndrom (www.felleskatalogen).

Den siste halvårstendensen for Xanor viser nedgang i tilgjengelighet, men ingen endring i bruk (tabell 25).

Tolletaten (i Bergen og andre regioner) og Kripas hadde nedgang i antall og mengde beslag av Xanor. Fengslene i Bergen hadde ingen endring i antall urinprøver som var positive på alprazolam. Vitusapotek Nordstjernen hadde nedgang i salg av Xanor.

Mindre enn en tredjedel av trendpanelet kjente til bruk av Xanor, og de rapporterte gradvis økning i tilgjengelighet og bruk. Alle representerte risiko-/etablert miljø. Inntaksmåten for Xanor var å svelge tablett. Prisen var litt høyere enn sist, fra 50 - 75 kroner for en tablett (2 mg). Det var nedgang i antall treff på Xanor på Norshroom sin nettprat denne perioden.

Tabell 26:
VALIUM
aggregert differanse
spesifisert

	SKÅR
BRUK	0
TILGJENGELIGHET	6
INTERESSE	-3
AGGREGERT DIFFERANSE	3

Valium

Det har ikke vært noen endring i tilgjengelighet og illegal bruk av Valium de siste seks månedene (tabell 26).

Tolletaten i Bergen hadde økning i antall og nedgang i mengde beslag av Valium det siste halvåret, mens andre tollregioner hadde økning både i antall og mengde. Kripas hadde ingen endring i antall og nedgang i mengde beslag. Fengslene i Bergen hadde ett lite beslag, og ingen endring i antall urinprøver som var positive på diazepam¹⁴. Vitusapotek Nordstjernen hadde et stabilt salg av Valium det siste halvåret.

Litt under halvparten av trendpanelet kjente til at Valium var blitt brukt illegalt det siste halvåret, og de rapporterte økning i tilgjengelighet, men ingen endring i bruk. Det ble rapportert økt tilgjengelighet på utenlandske "blåvalium", som vanligvis er sterkere enn de som selges fra apotek. Inntaksmåten for Valium var å svelge tablett. En endring fra sist, var at injeksjon av Valium ikke ble nevnt som inntaksmåte denne gangen. Gateprisen for Valium var gått litt ned, til 20-25 kroner pr. tablett.

Det var nedgang i antall henvendelser til RUStelefonen og i treff på Bergens Tidende sin nettside, mens Norshroom sin nettprat hadde økt aktivitet relatert til Valium. Det var ingen endring i antall treff på Valium hos Bergensavisen og Natt&Dag.

Tabell 27:
RIVOTRIL
aggregert differanse
spesifisert

	SKÅR
BRUK	8
TILGJENGELIGHET	0
INTERESSE	3
AGGREGERT DIFFERANSE	11

Rivotril

Rivotril er et legemiddel som inneholder virkestoffet klonazepam, og tilhører gruppen benzodiazepiner. Klonazepam motvirker kramper, men virker også muskelavslappende, beroligende og angstdempende. Rivotril brukes til behandling av epilepsi. (www.felleskatalogen.no).

Det har vært en økende tendens i illegal bruk av Rivotril, mens tilgjengeligheten har vært stabil i perioden april til september 2010 (tabell 27).

Tolletaten i Bergen hadde ingen endring i antall og økning i mengde beslag av Rivotril, mens andre tollregioner hadde nedgang både i antall og mengde beslag det

¹³ Alprazolam er virkestoffet i medikamentene Xanor og Alprazolam.

¹⁴ Diazepam er virkestoffet i medikamentene Valium, Vival og Stesolid, og positive prøver kan være inntak av alle disse preparatene.

siste halvåret. Kripos hadde nedgang i antall og økning i mengde, mens fengslene i Bergen hadde ingen endring i antall og nedgang i mengde beslag. Fengslene hadde ingen endring i antall urinprøver som var positive på klonazepam¹⁵ og Vitusapotek Nordstjernen hadde ingen endring i salg av Rivotril i denne perioden.

En tredjedel av trendpanelet oppga at Rivotril var blitt brukt i miljøet de representerte, og de rapporterte sterk økning i tilgjengelighet og bruk (tabell 28). De fleste informantene var fra risiko-/etablert miljø.

Det ble rapportert at Rivotril var blitt vanligere å bruke, og at det også dette halvåret hadde vært økt tilgjengelighet på illegalt produserte tabletter. Rivotril ble oftest tatt som tabletter og injeksjon var nest vanligste inntaksmåte. Gateprisen for en tablett Rivotril varierte mellom 25-50 kroner og 3-4 tabletter kunne kjøpes samlet for 100 kroner. Det mest brukte slenguttrykket for Rivotril var "rivoer/rivo". Rivotril ble rapportert brukt i kombinasjon med heroin og alkohol.

Det var ingen endring i antall henvendelser om Rivotril til RUStelefonen, mens nettavisen til Bergensavisen og nettpratene til Norshroom hadde økning i antall treff på Rivotril det siste halvåret.

Tabell 28: **RIVOTRIL** /trendpanel brukstrender etter gruppe

	UTELIV	GENERELLE SAMFUNN	RISIKO-/ETABLERT MILJØ	TOTALT
Sterk økning	0	0	3	3
Gradvis økning	0	1	1	2
Ingen endring	0	0	5	5
Ikke observert	8	8	4	20
TOTAL	8	9	13	30

Tabell 29:
LYRICA
aggregert differanse
spesifisert

	SKÅR
BRUK	8
TILGJENGELIGHET	7
INTERESSE	2
AGGREGERT DIFFERANSE	17

Lyrica

Lyrica tilhører en gruppe legemidler som brukes for å behandle epilepsi, nevropatisk smerte og generalisert angstlidelse (GAD) hos voksne (www.felleskatalogen.no). Det har vært økning i tilgjengelighet og bruk av Lyrica de siste seks månedene (tabell 29).

Det var bare fengslene i Bergen som hadde beslaglagt Lyrica det siste halvåret, som var ett funn av få tabletter. Vitusapotek Nordstjernen hadde ingen endring i salg. Det var en sterk økning i antall treff på Lyrica på Norshroom sin nettside det siste halvåret.

En tredjedel av trendpanelet kjente til illegal bruk av Lyrica, og de rapporterte sterk økning både i bruk og tilgjengelighet. Lyrica ble i hovedsak tatt som tabletter.

Trendpanel om andre medikamenter

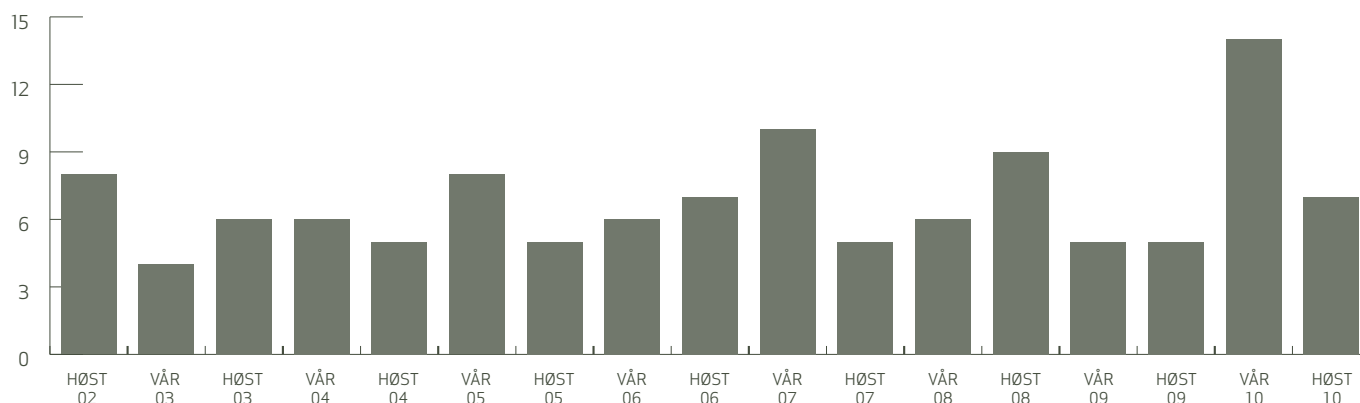
Av andre medikamenter som ble rapportert misbrukt det siste halvåret, kjente cirka en tredjedel av trendpanelet til at Sobril ble brukt. Cirka en fjerdedel kjente til bruk av Mogadon, Stesolid og Flunipam. Flere enn sist, 20 prosent, rapporterte om illegal bruk av Ritalin.

¹⁵ Klonazepam er virkestoffet i Rivotril.

KONSEKVENSER AV RUSMIDDELBRUK

En del informasjon som innhentes til Føre Var er relatert til rusmiddelbruk, men sier ikke noe spesifikt om de enkelte rusmidlene. Denne type data inneholder likevel informasjon som kan belyse konsekvenser av rusmiddelbruk. Noen slike innhentede data presenteres nedenfor.

Figur 7: ANTALL OVERDOSEDØDSFALL I HORDALAND /april 2002 til september 2010

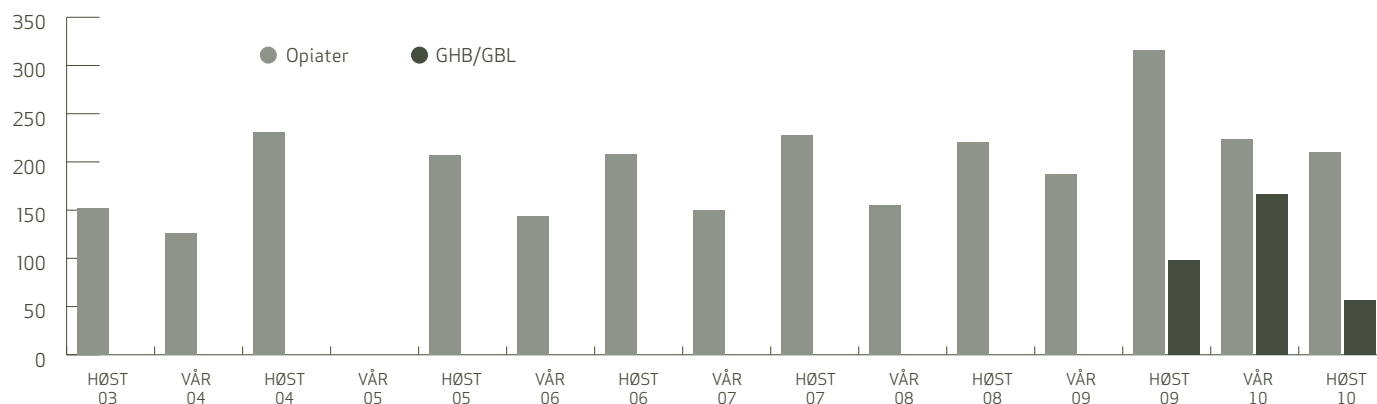

Overdosedødsfall og overdoseutrykninger

I perioden april til september 2010 ble det registrert syv overdosedødsfall i Hordaland politidistrikt, fem kvinner og to menn. Dette var halvparten av antall rapporterte dødsfall halvåret før, og to flere enn for samme periode i 2009 (se figur 7). Gjennomsnittsalderen på de avdøde var 30 år, med 47 år for menn og 23 år for kvinner.

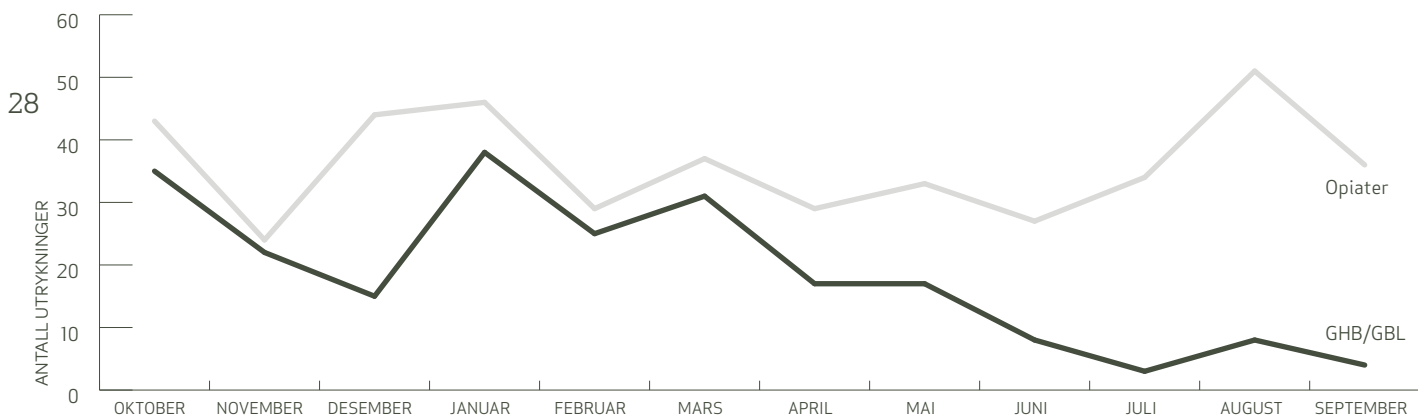
I inneværende periode hadde Akuttmedisinsk seksjon (AMK) Helse Bergen 210 overdoseutrykninger relatert til bruk av opiater, mot 223 halvåret før (figur 8).

Figur 8: ANTALL OVERDOSEUTRYKNINGER /høst 2003-høst 2010¹⁶

¹⁶ Føre Var har ikke data for perioden oktober 2004 til mars 2005.

Figur 9: OVERDOSEUTRYKNINGER OKTOBER 2009 - SEPTEMBER 2010

I perioden april - september 2010 registrerte AMK-sentralen 57 GHB/GBL-relaterte overdoseutrykninger, mot 166 halvåret før (figur 8). Figur 9 viser antall utrykninger til GHB- og opiatoverdoser, måned for måned i perioden oktober 2009 - september 2010. Det var flest utrykninger relatert til opiatbruk, og de fleste av disse utrykningene var i desember 2009, samt januar og august 2010. For GHB/GBL var det flest utrykninger i oktober 2009 og januar 2010. Det siste halvåret (april-september) har det vært nedgang i overdoser forårsaket av GHB/GBL-bruk.

Føre Var har denne gangen gjennomført intervjuer med utvalgte personer i trendpanelet om deres kjennskap til overdosesituasjonen i Bergen i perioden april - september 2010.

GHB/GBL: De fleste mener det er mest menn i alderen 18-28 år som går i overdose. Dette skjer hovedsakelig på hjemmefester i helgene, men det hender "at noen forviller seg ut på byen", og blir funnet ute. Overdosene skjer oftest om natten. En informant sa at festene varer hele døgnet. De starter gjerne torsdag og varer fram til mandag, så er det hviledager tirsdag og onsdag, før en begynner igjen. De som bruker GHB/GBL midt i uken defineres som rusmiddelavhengige og er knyttet til etablerte rusmiljøer. Overdosene håndteres ofte internt, ved at den som er gått i overdose får sove ut rusen på stedet, "stemple ut". "De erfarne brukerne satser på at det går over, at de sover seg ferdig." En annen informant sa de ringer legevakt/sykehus, og at det gis førstehjelp ved å sørge for frie luftveier. De fleste mente det hadde vært færre overdosetilfeller på GHB/GBL det siste halvåret på grunn av mindre bruk av disse rusmidlene.

Opiater: Personer som går i opiatoverdose er spredt i alder, men de fleste informantene mente det var flest unge, i 20-årene, og like mange kvinner som menn. De fleste overdosene skjer på dagtid, i Nygårdsparken. Overdosene skyldes enten at det er brukt flere rusmidler samtidig, ofte opiat og medikamenter, eller at det er sterkere/renere heroin tilgjengelig. Heroin som er mindre konsentrert, blandes ofte med benzodiazepiner eller Lyrica. En informant sa: "Det er kombinasjonsbruk av piller og heroin for å sløve seg mest mulig ned. Det tas for høye doser i forhold til hva en tåler, når en allerede er påvirket av andre rusmidler."

Opiatoverdosene håndteres ved at en søker hjelp, enten fra naboer, eller en ringer selv og melder fra til legevakt eller Straxhuset. Brukerne passer på hverandre: "Miljøet er blitt flinkere til å melde fra. En tar overdosene mer alvorlig."

I følge en informant er det, spesielt når en tar store doser, som regel to som ruser seg sammen og passer på hverandre. I tilfeller der en likevel går i overdose, sa informant: "Så får en litt panikk og søker hjelp hos en nabo eller hva det måtte være. Og så ender det med at en kommer tilbake til leiligheten og så er personen død. Det skjer fordi en ikke har gjort de rette tingene som stabilt sideleie - fordi en har fått panikk. En løper etter hjelp fordi en har kanskje ikke penger på telefonen... Ikke alle husker at nødnummeret virker uten penger på mobilen. Dette er gjerne fordi en ikke tenker klart, det har å gjøre med at en er godt påvirket".

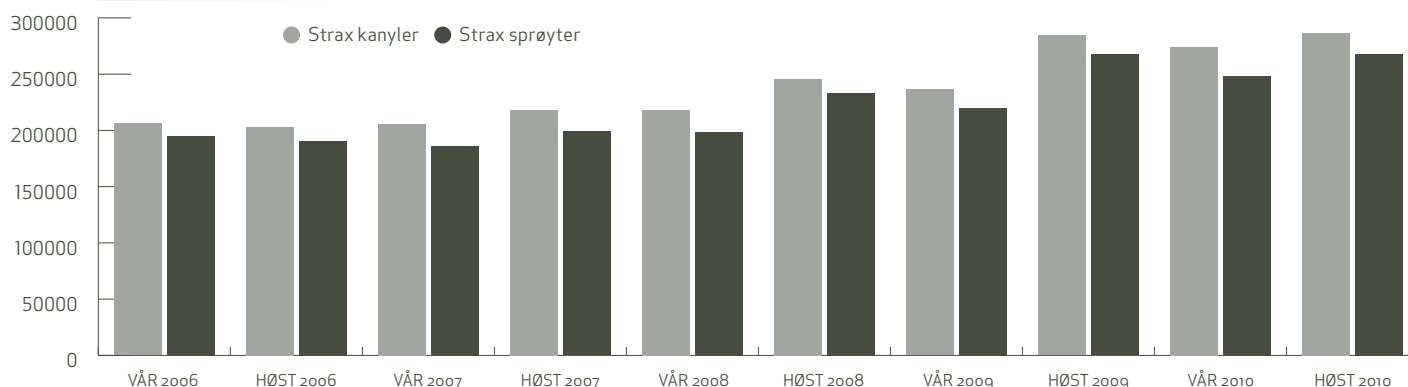
Flere informanter mente det hadde vært en økning i overdoser den siste tiden, fordi det hadde vært mye urent heroin tilgjengelig: "En vet aldri hva som er blandet i". Noen informanter mente også at det er flere som overdoserer når det er rent heroin tilgjengelig, fordi brukerne er unge og uerfarne.

Sprøyteutdeling

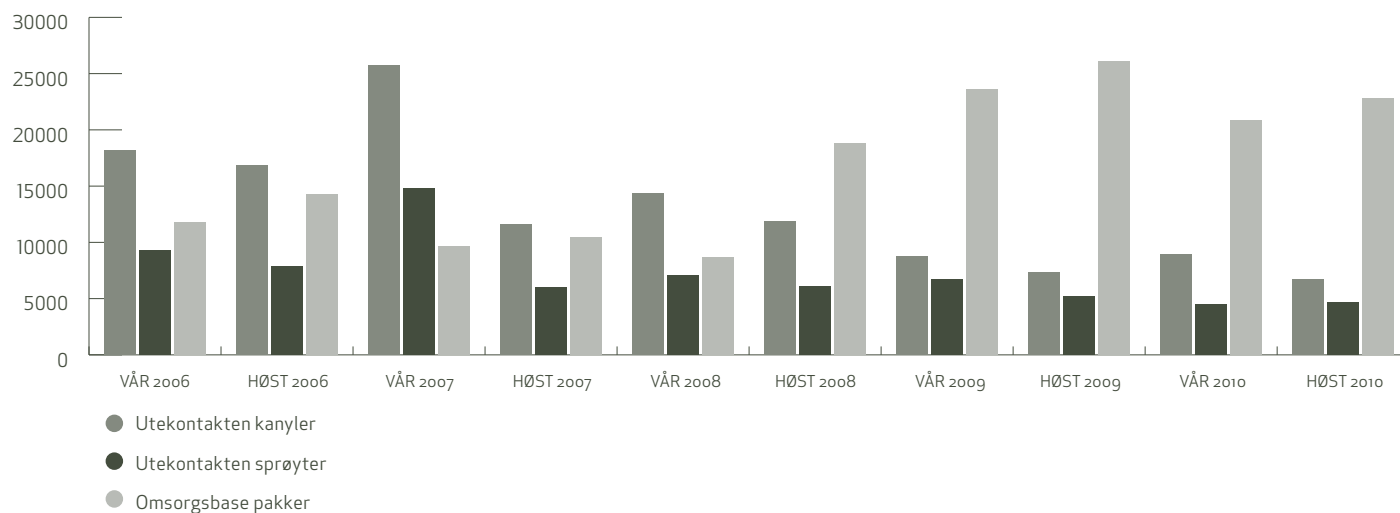
Heroin, amfetamin, anabole steroider og et utvalg medikamenter blir ofte injisert. Mengden sprøyteutstyr som brukes kan derfor være en indikator på bruk av illegale rusmidler. På bakgrunn av dette, innhentes data over utdeling av sprøyter og kanyler (spisser) i Bergen fra Straxhuset, Utekontakten i Bergen og Omsorgsbasen for kvinner. Utdeling av sprøyter og kanyler fra april 2006 til september 2010 vises i figurene 10 og 11. Figur 10 viser data fra Straxhuset. Data fra de andre kildene vises i figur 11.

Sammenlignet med forrige halvår hadde Utekontakten nedgang i utdelte kanyler, men ingen endring i utdelte sprøyter. Straxhuset hadde ingen endring i antall utdelte sprøyter og kanyler, mens Omsorgsbasen hadde en økning på ni prosent i utdelte pakker med sprøyte og kanyle.

Figur 10: **UTDELING AV SPRØYTER OG KANYLER, STRAXHUSET** /vår 2006 til høst 2010

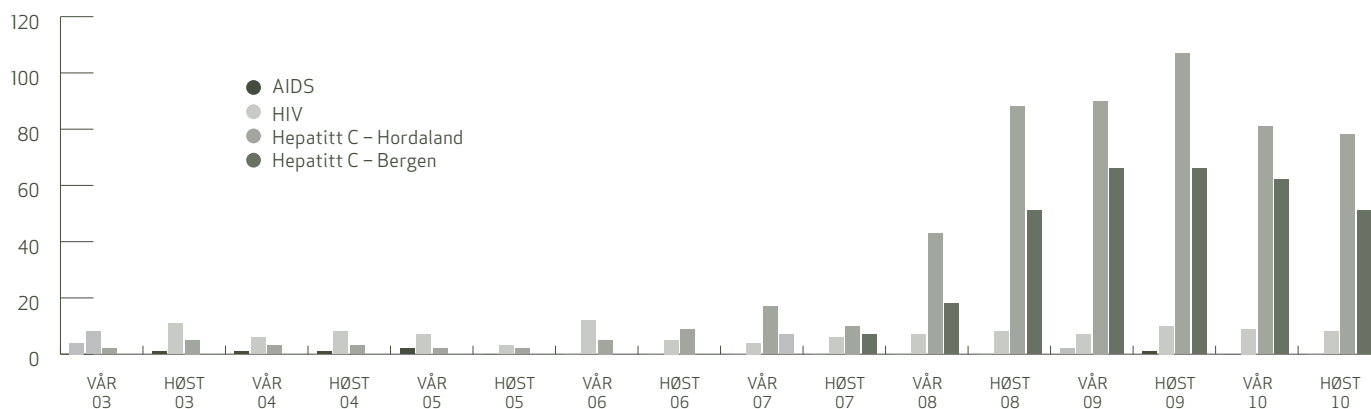
Figur 11: **UTDELING OG SALG AV SPRØYTER OG KANYLER** /vår 2006 til høst 2010

Smittsomme sykdommer

I følge Folkehelseinstituttets registreringer (MSIS) var det ingen personer i Hordaland som fikk diagnosen aids i perioden april til september 2010. Det var heller ingen registreringer forrige halvår. Åtte personer ble i samme periode diagnostisert med hiv, mot ni forrige halvår. Etter en stadig økning i nyregistreringer på hepatitt C både i Bergen og Hordaland fra våren 2008¹⁷, har det i 2010 vært en nedgang i nyregistreringer. Denne perioden ble 78 personer diagnostisert med hepatitt C i Hordaland, mens 81 personer fikk diagnosen forrige halvår. I Bergen ble 51 personer registrert med hepatitt C. Dette var 11 færre enn i forrige periode (figur 12).

Figur 12: AIDS, HIV, HEPATITT C²⁰ / antall diagnostiserte - 2003 til 2010

Legemiddelassistert rehabilitering

Antall personer i legemiddelassistert rehabilitering (LAR) i Hordaland, ved Stiftelsen Bergensklinikkene, har økt årlig fra oppstart i 1998. Antall personer i behandling pr. 31. desember 2009 var 588, mot 540 pasienter året før (tabell 30). I løpet av 2009 startet 120 pasienter i behandling. 63 av disse var nye, mens 57 var reinntak.

Tabell 30: ANTALL PASIENTER I LAR-BEHANDLING /2003-2009

ÅR	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Antall pasienter	252	305	358	446	507	540	588

¹⁷ Økningen i hepatitt C-tilfeller fra våren 2008 skyldes i hovedsak endrete melderutiner til MSIS.

SPESIALFOKUS

SAMMENDRAG UNGDOMSUNDERSØKELSEN 2010

UTDRAG FRA EN UNDERSØKELSE I BERGEN KOMMUNE OM 8. OG 10. KLASSINGERS FORHOLD TIL RUSMIDLER, UTFØRT AV STIFTELSEN BERGENSKLINIKKENE VÅREN 2010

AV ERIK IVERSEN, STIFTELSEN BERGENSKLINIKKENE

Forsknings- og dokumentasjonsavdelingen ved Stiftelsen Bergensklinikkene har på oppdrag fra Byrådsavdeling for helse og inkludering i Bergen kommune gjennomført en ny undersøkelse blant skoleungdom fra ulike bydeler i Bergen. Tilsvarende undersøkelser har vært gjennomført i 1999, 2002, 2004, 2006 og 2008. Det er derfor mulig å se på utviklingstrekk over en tiårsperiode.

ALKOHOL

Gjennomsnittlig debutalder for pils har holdt seg stabilt på ca. 14 år. Andelen unge som var avholdende fra alkohol eller bare hadde smakt noen ganger er fremdeles høy, og høyere enn vi så i 2006 og 2008. Andelen som bruker alkohol hver uke er gått ned for begge kjønn på både 8. og 10-trinnet, og er det laveste vi har registrert noensinne siden vi begynte målingene i 1999. Andelen som har drukket 1-3 ganger i måneden eller oftere er også gått ned for guttene på begge klassetrinn og jentene i 10. klasse, men er uforandret for jentene i 8. klasse.

Når det gjelder bruk av de enkelte alkoholtypene, ser vi også en økning i andelen som ikke har drukket og en nedgang i andelen som har brukt ofte, bortsett fra rusbrus og vin for gutter i 8. klasse som er uforandret fra 2008. Bildet er det mest positive vi har sett i den tiden vi har gjort undersøkelsene.

Alkoholtypen som brukes oftest er øl, og blant 10. klassingene var det knappe 6% jenter og 15% gutter som hadde drukket to liter eller mer siste gang de drakk øl. I 2008 var tilsvarende tall henholdsvis 12% og 24%.

En mye større andel gutter og jenter, på begge klassetrinn, hadde ikke vært tydelig beruset siste halvår. For begge kjønn og i begge aldersgrupper ser vi også en nedgang i andelen som hadde vært tydelig beruset. Denne utviklingen har vært svært tydelig i forhold til bildet fra 1999. Nesten 90% av guttene og jentene i 8. klasse hadde ikke vært tydelig beruset de siste seks månedene. Over halvparten i 10. klasse, 63% av guttene og 55% av jentene, hadde ikke vært tydelig beruset det siste halvåret. Andelen som hadde vært tydelig beruset mer enn fire ganger var også lavere enn vi har sett i tidligere undersøkelser i Bergen.

Omfanget av alkoholrelaterte vansker var i 2008 nesten halvert sammenlignet med situasjonen i 2006. For de fleste typene vansker (som å komme i krangel, slagsmål, skade eller miste ting, få problem med venner, bli utsatt for ufrivillig eller ha ubeskyttet sex) var det i 2010 enda færre som rapporterte slike opplevelser. Dette funnet gjenspeiler nedgangen andelen tydelig berusede ungdommer.

TOBAKK

96% av ungdommene i 8. klasse røyker ikke, noe som er uforandret fra 2008. I 1999 var det tilsvarende tallet ca 74%. På 10. klassetrinnet fortsetter den positive utviklingen fra 1999: Nå er 85% ikke-røykere, mot 82% i 2008 og ca 57% i 1999. Andelen dagligrøykere er halvert to ganger i løpet av 11 år. Tidligere har det vært et flertall av jenter blant dagligrøykerne, men som i 2008 er denne kjønnsforskjellen borte.

Sammenhengen mellom røyking og rusing er fortsatt meget tydelig: Blant 10. klassingene som røyker hver dag har 21 % vært tydelig beruset mer enn 10 ganger siste halvår. Blant de som ikke røyker har 0,1% vært tydelig beruset så ofte.

Bruk av snus blant 8. klassinger har holdt seg relativt lav (< 10%) siden 1999. På 10. klassetrinnet var det derimot en betydelig økning fra 1999 til 2008, fra 20 til 31% som hadde brukt snus blant guttene og fra 2 til 20% blant jentene. I 2010 er andelen for gutter 28% og for jentene 21%. Andelen dagligsnusere blant gutter i 10. gikk opp fra 4% i 1999 til nesten 18% i 2008, men er nå 14%. Blant jenter økte andelen som brukte snus daglig fra 1 til 7% i perioden 1999 til 2008, mens den i 2010 er 6%.

ANDRE RUSMIDLER

I 2008 så vi en sterk økning i andelen ungdom som hadde brukt forskjellige medikamenter. Dette på grunn av en teknisk omlegging som gjorde at alle, i motsetning til i de tidligere undersøkelsene, ble bedt om å besvare disse spørsmålene. I 2010-undersøkelsen har vi endret spørsmålene om medikamenter slik at det spørres om sove-tabletter og beroligende tabletter hver for seg. Spørsmålet er også endret ved at det er knyttet til at medikamentene ikke skal ha vært på resept fra lege. Spørsmål om sterke smertestillende medikamenter er også endret fra å eksemplifisere med "Paralgin Forte, Aporex", til å stille to spørsmål om henholdsvis "Tabletter som Dolcontin, Temgesic, Subutex" og "Tabletter som Lyrica". Dette er tabletter som er en god del omsatt i misbrukermiljøene. Det ble denne gangen også spurt separat om bruk av GHB/GBL.

8. klasse: 9% av jentene og 9% av guttene på dette trinnet svarte at de noen gang hadde brukt ett eller flere andre rusmidler (medikamenter eller andre stoffer) enn alkohol, mot 17% og 14% i 2008. Syv prosent av jentene og 4% av guttene hadde brukt ett eller flere rusfremkallende medikamenter, 4% for begge kjønn hadde brukt ett medikament. Fem prosent hos begge kjønn hadde brukt ett eller flere narkotiske stoffer eller sniffet, 4% av guttene og 3% av jentene hadde brukt ett rusmiddel.

10. klassingene: 14% av guttene og 13% av jentene svarte bekreftende på spørsmål om bruk av andre stoffer enn alkohol, mot 27% av guttene og 28% av jentene i 2008. Ni prosent av guttene og 8% av jentene som oppga bruk av andre stoffer hadde brukt ett, mens 3% av guttene og 4% av jentene oppga å ha brukt tre eller flere andre rusmidler enn alkohol. Vi ser en nedgang i bruk av alle andre illegale rusmidler, samt sniffing, med unntak for jenter i 10 klasse hvor andelen som har sniffet mer enn tre ganger økte fra 1,5% til 3%, og andelen som hadde brukt cannabis mer enn tre ganger økte noe.

I 10. klasse har andelen gutter som har brukt andre rusmidler/legemidler gått kraftig ned, for alle rusmidlene, fra 2008. For eksempel var det i 2008 nesten 13% prosent som hadde brukt cannabis, mens tallet for 2010 er i overkant av 8%. Nesten 8% oppga å ha sniffet i 2008, mens dette i 2010 gjelde vel 4%. Ingen oppgir å ha brukt GHB/GBL mer enn tre ganger, mens ca. 1% har prøvd en til tre ganger.

Situasjonen for jentene i 10. klasse viser nedgang fra 2008 for alle stoffer unntatt andelen som har brukt cannabis mer enn tre ganger. Totalandelen som har prøvd cannabis er uendret. I underkant av 5% har sniffet, og ca. 1% har prøvd GHB/GBL.

RUS, FRITID OG SKOLE

Når vi sammenstiller besvarelser om rusing det siste halvåret med medlemskap/ikke medlemskap i lag/foreninger/klubber, finner vi en viss sammenheng i ytterkant av kurvene for jenter, men ikke for gutter. På begge klassetrinn er det for jentene en tendens til at en noe større andel av de som er med i organiserte fritidsaktiviteter ikke har vært tydelig beruset. Og motsatt: En noe større andel av de som *ikke* deltar i slike aktiviteter har vært tydelig beruset fem ganger eller flere siste halvår. Denne tendensen er tydeligst for jenter i 8. klasse, hvor den er statistisk signifikant.

Over 90% av både guttene og jentene, på begge klassetrinn, liker seg på skolen enten ganske godt eller veldig godt. Når flertallet av ungdommene har debutert med alkohol innen utgangen av ungdomsskolen, og en stor del av dem har vært beruset, er det ikke lett å finne klare sammenhenger mellom mistrivsel på skolen og omfanget av beruselse. Ungdom med ruserfaring finner vi både blant de som trives, og blant de relativt få som mistrives. Likevel finner vi en sammenheng, men bare for gutter. På 10. klassetrinn, som har størst andel som har debutert med alkohol, har 64% av de som liker seg på skolen ikke har vært tydelig beruset siste halvår, mens dette gjelder 46% av de som ikke liker seg på skolen. Sterkest utslag ser vi blant de som har vært tydelig beruset fem eller flere ganger siste halvår: Blant de som ikke liker seg på skolen i 10. klasse er det 25% gutter som har vært beruset så ofte, mens dette gjelder 8% av guttene som liker seg på skolen.

Hvilken rolle spiller det om man har realistiske eller urealistiske forestillinger om hvor ofte *andre* drikker seg full? Vi spurte om hvor stor andel av unge på deres eget klassetrinn de trodde hadde vært beruset, og sammenlignet svaret med de faktiske forhold. Blant ungdommer som *underestimerer* andelen av jevnaldrende som har vært beruset var det 14% som selv hadde vært tydelig beruset. Blant de som *overestimerer* hvor vanlig det er å ruse seg blant jevnaldrende, var det 44% som selv hadde vært tydelig beruset. Det er også klart at andelen nære venner som har vært beruset har sterk sammenheng med hvorvidt en selv har vært tydelig beruset eller ikke; bare 2% av de som har ingen eller nesten ingen venner som har vært beruset har selv vært beruset. Blant de som har en venneflokk hvor nesten alle har vært beruset, har 81% selv vært beruset.

FORELDRE

Mange undersøkelser har vist at det er en sterk sammenheng mellom oppfatningen av foreldrenes regler for bruk av alkohol, og om barn ruser seg eller ikke. Også i denne undersøkelsen finner vi en slik klar sammenheng. Blant ungdommer som mener deres foreldre *aldri noen gang vil la dem få bruke alkohol* har 90 % ikke vært beruset og 5% vært beruset mer enn 4 ganger i løpet av de siste 6 månedene. Blant de som oppfatter at foreldrene mener de *ikke skal drikke alkohol før fylte 18 år*, har 77 % ikke vært beruset og 5% vært beruset mer enn 4 ganger i løpet av de siste 6 månedene. Blant de som mener foreldrene *lar dem gjøre som de vil*, har 29 % ikke vært beruset og 57% vært beruset mer enn 4 ganger siste 6 måneder. Tallene gjelder begge kjønn og begge klassetrinn.

I 8. klasse får ca 12% av elevene servert alkohol hjemme ved spesielle anledninger, her er det ingen forskjell mellom gutter og jenter. I 10. klasse er denne andelen øket til 18% for gutter og 21% for jenter. Dette betyr at omtrent en av fem elever i 10. klasse får servert alkohol hjemme av sine foreldre. I 2008 var det over en av fire som fikk, så her ser vi en klar forbedring. Av de som får alkohol, får de fleste bare servert av og til, mens en liten andel får det ofte. Av de som *aldri* får servert alkohol, har 20% vært tydelig beruset siste halvår. Til sammenligning har 48% av de som *av og til* får servert alkohol, og 82% av de som *ofte* får servert alkohol, vært beruset siste halvår.

En betydelig lavere andel av foreldrene, 3 % i 8. klasse og 5 % i 10. klasse, lar ungdommen få med seg alkohol på fest. Blant de som ofte får med har 93% vært tydelig beruset siste halvår, og blant de som av og til får med har 63% vært tydelig beruset, sammenlignet med 23 % av dem som aldri får alkohol med seg på fest.

Det er også klar sammenheng mellom foreldreregler for når de unge skal være hjemme om kvelden og rusing: 3,6% av de som alltid hadde fast tid de skulle være hjemme hadde vært tydelig beruset fem eller flere ganger siste 6 måneder, mens dette gjaldt 5,4% av de som alltid hadde avtale om når de skulle være hjemme, 7,6% av de som av og til hadde avtale, og 14,1% av de som kunne komme hjem "når de selv vil".

SPILL

De aller fleste elevene har spilt dataspill. I 8. klasse har omtrent to tredeler oftest spilt spill online (dvs. på internett eller via nettverk), mens en tredel oftest har spilt offline. For 10. klasse er bildet at nesten 80% av guttene oftest har spilt online, mens nesten 60% av jentene oftest har spilt offline. Jenter i 10. er også de som spiller minst, over 43% har ikke spilt siste måneden, og under 7% har spilt tre eller flere timer den siste måneden. Gutter i 8. og 10. har et ganske likt spilleomfang på data. Nesten 11% av guttene i 8. klasse har spilt mer enn fire timer siste måned, mens dette gjelder nesten 10% av guttene i 10. klasse. Det er relativt lite pengespill.

Kjønns- og aldersforskjellen er stor når det gjelder å få problemer på grunn av for mye spill: 12% av guttene i 10. klasse bekrefter å ha opplevd problemer på skolen på grunn av data- eller pengespill, i form av mistete timer eller dager på skolen, eller å ha fått dårligere karakterer. Dette gjaldt under 2% av jentene på 10. trinnet. I 8. klasse var tilsvarende prosent 10 for guttene og 2 for jentene.

SKULK

Det er en noe mindre andel gutter i 8. klasse som oppgir å ha skulket enn det var i 2008, andelen blant jentene er uendret. For 10.- trinnet er det noe mindre skulk både blant guttene og jentene. Under 5% av begge kjønn i 10. klasse hadde skulket mer enn ti ganger siste året, mens i 2008 gjaldt dette 10% av guttene i 10. klasse.

Vi ser også nå en ganske sterk sammenheng mellom skulking og rusing på alkohol. Blant elevene som ikke hadde skulket siste måned var det 84% som ikke hadde vært tydelig beruset siste måneden, og 16% som hadde vært det. Blant dem som hadde skulket 10 dager eller mer siste måned, hadde 22% ikke vært og 78% hadde vært tydelig beruset.

KJØRING

Det store flertallet av ungdommene har klare holdninger mot å kjøre når en har drukket, og mot å sitte på hvis sjåføren har drukket. Over 90% er helt uenig i at det er greit å kjøre motorkjøretøy når en har drukket alkohol. Den samme andelen er helt uenig i at det er greit å være passasjer når sjåføren har drukket alkohol. Likevel, en andel på nesten 50% av jentene og 40% av guttene i 10. klasse sier de kjenner noen som har kjørt beruset. Dette er 10-15% lavere enn i kommunene Etne, Fitjar, Lindås, Meland, Odda og Stord, som vi har sammenliknbare tall fra. Likevel er det såpass høyt at det er urovekkende. Det er sannsynlig at det er flere som kan tenke på de samme personene som har kjørt beruset, men dette er elever fra ni forskjellige skoler i forskjellige bydeler, slik at denne effekten i Bergen trolig er betydelig lavere enn i distriktskommunene.

ANALYSETABELLER

Få av datakildene som benyttes i Føre Var er direkte sammenlignbare, derfor brukes en "felles analyseenhet", en trendverdi, slik at en kan trekke ut mønstre, sammenhenger og motsetninger. De følgende tabellene sammenfatter ulike indikatorer, slik at mønstre for hvert enkelt rusmiddel kan identifiseres. Tabell 31 (a-c) inneholder materiale fra sekundærdata, medieovervåkning, kjentmenn og trendpanel. Funn fra den forrige perioden, oktober 2009 - mars 2010, inkluderes i analysen og er satt i parentes i tabellen.

Analysetablellene inneholder verdier på en skala fra en til fem, og tallene angir ulike tendenser for hvert av rusmidlene fra forrige halvårsperiode til nåværende halvårsperiode. Tallet 1 indikerer en sterk økning, mens tallet 2 indikerer en gradvis økning. Hvis det ikke foreligger noen endring, markeres dette med tallet 3. Tallet 4 viser en gradvis nedgang og 5 markerer en sterk nedgang. Tegnet * brukes der det foreligger et lite antall, for eksempel ved små beslag.

Det brukes ulike skalaer for kildene for omregning til trendverdien som brukes i analysetablellene (tabell 31-32). Skalaene er blitt utviklet på grunnlag av dataenes utviklingsmønster og etter erfaringsutveksling med kontaktpersoner tilknyttet datakildene.

Skala for beslag, apotek, prøver, internettsider og hjelpetelefoner

- 1 = sterk økning dvs. fra +75 % og oppover
- 2 = gradvis økning dvs. fra +25 % til +74 %
- 3 = ingen endring dvs. fra +24 % til -12 %
- 4 = gradvis nedgang dvs. fra -13 % til -37 %
- 5 = sterk nedgang dvs. fra -38 % og nedover

Skala for alkoholsalg

- 1 = sterk økning dvs. fra +11 % og oppover
- 2 = gradvis økning dvs. fra +5 % til +10 %
- 3 = ingen endring dvs. fra +4 % til -4 %
- 4 = gradvis nedgang dvs. fra -5 % til -10 %
- 5 = sterk nedgang dvs. fra -11 % og nedover

Skala for behandlingsdata

- 1 = sterk økning dvs. alt fra +30 % og oppover
- 2 = gradvis økning dvs. alt mellom +29 % til +10 %
- 3 = ingen endring dvs. alt mellom +9 % til -9 %
- 4 = gradvis nedgang dvs. alt mellom -10 % til -29 %
- 5 = sterk nedgang dvs. fra -30 % og nedover

Skala for trendpanel og kjentmenn

- 1 = gjennomsnittet ligger fra 2.3 og nedover
- 2 = gjennomsnittet ligger mellom 2.4 og 2.6
- 3 = gjennomsnittet ligger mellom 2.7 og 3.3
- 4 = gjennomsnittet ligger mellom 3.4 og 3.6
- 5 = gjennomsnittet ligger fra 3.7 og oppover

Skala for tallmateriale under 5

Når begge tall er 5 eller mindre indikeres dette med tegnet * bak oppgitt tendens.

Når tallmaterialet er 5 eller mindre, brukes ikke sterke endringer (1 eller 5). Da brukes kun ingen endring eller gradvis økning/nedgang (2*, 3*, 4*).

Dersom tallmaterialet går fra 0 til 0, indikeres dette med tegnet "-" og ikke med 3*.

Endres tallmaterialet kun med 1, utgjør dette ingen endring = 3*.

Endres tallmaterialet med 2, utgjør dette enten en gradvis økning = 2*, eller en gradvis nedgang = 4*.

Tabell 31(a): Sammenfatning av rutinedata, informantenes opplysninger og media om tendenser i tilgjengelighet og bruk av rusmidler i perioden 1. april til 30. september 2010

RUSMIDLER	Tolletaten i Bergen Beslag antall – mengde		Tolletaten utenfor Bergen Beslag antall – mengde		Hordaland politidistrikt Beslag antall – mengde		Kripos Beslag antall – mengde		Bergen og Bjørgvin fengsel Beslag antall – mengde prøver		
	Anabole steroider	2*(4*)	1(5)	1(5)	1(5)	4(4)	3(4)	3(4)	1(5)		
Alkohol	2(4)	2(5)	4*(3*)	5(2)					3*(3)	1(5)	-(4*)
Cannabis	2(5)	5(1)	1(3)	1(3)	4(2)	3(2)	3(3)	3(3)	4(4)	1(5)	3(3)
Amfetamin	3*(4*)	3*(5)	3*(-)	2*(-)	4(1)	1(1)	2(3)	1(2)	3*(3*)	2*(1)	3(3)
Metamfetamin							3(3)	1(2)	-(3*)	-(2*)	3(2)
Ecstasy			3*(-)	2*(-)	3(1)	5(5)	1(4)	1(3)			3(3*)
Kokain	3*(4*)	1(5)	3*(3*)	3*(5)	3(1)	3(1)	2(2)	1(1)			
Fleinsopp			3*(3*)	5(4)			1(3*)	1(5)			
z C-B										-(2*)	-(1)
LSD	-(3*)	-(5)			4*(3*)	5(1)	3*(4*)	2*(4*)			
GHB	3*(-)	1(-)	3*(-)	1(-)	5(1)	1(1)	5(4)	5(2)	2*(2*)	3*(1)	3*(3*)
GBL	3*(3*)	2*(3*)	1(4*)	1(4*)			5(1)	1(1)			
Heroin	4*(4*)	5(4)			4(2)	5(1)	3(3)	5(3)			5(3)
Metadon					4(3)	1(3)	5(3)	1(5)			-(3)
Subutex	4*(2*)	5(1)					3(4)	4(1)	4*(3*)	3*(5)	5(4)
Suboxone							2(5)	2(4)			
Temgesic							5(3)	5(3)	-(3*)		
Xanor	4*(3*)	5(1)	5(1)	5(1)			4(2)	5(1)	-(3*)	-(1)	3*(3*)
Valium	1(3*)	5(1)	2*(5)	1(5)			3(3)	5(1)	3*(3*)	3*(5)	3*(5)
Rohypnol	2*(3*)	1(5)					2(3)	1(4)			4*(4*)
Rivotril	3*(3*)	2(5)	4*(2*)	5(4)			4(3)	2(3)	3*(2*)	5(1)	3(2)
Dolcontin							1(4*)	1(3)	-(3*)	-(3*)	
Lyrica									3*(3*)	2*(2*)	

36

Tabell 31 (b)
fortsettelse

RUSMIDLER	Bergensklinikkene mest brukte rusmidler	RUSTelefonen innringinger	Trendpanel brukstrender – tilgjengelighet		Kjentmann brukstrender – tilgjengelighet		Vitusapotek Nordstjernen medikamentsalg
Anabole steroider		3*(3*)	3(1)	2(2)	3*(4*)	3*(4*)	
Alkohol	3(3)	2(2)	3(3)	3(3)	3(3)	3(3)	
Cannabis	5(4)	4(2)	3(3)	3(3)	3(3)	2(2)	
Amfetamin	3(3)	3(3)	3(2)	3(3)	4*(3*)	3*(3*)	
Metamfetamin		3*(2*)	1(2)	1(2)			
Ecstasy		3*(4*)	3(3)	2(3)	3*(2*)	3*(3*)	
Kokain	3*(3*)	3*(3*)	3(3)	3(2)			
Fleinsopp		3*(-)	3*(4*)	3*(4*)			
z C-B		3*(3*)	2*(1)	2*(3)			
LSD		3*(4*)	2(3*)	2*(3)			
GHB		5(2)	3(1)	4(1)	3*(2*)	3*(2*)	
GBL			3(1)	3(1)	3*(2*)	3*(2*)	
Heroin	4(4)	3(5)	2(2)	2(3)			
Metadon		4*(2*)	3(3)	3(3)			
Subutex		5(1)	2(2)	3(3)			3(3)
Suboxone			1(3)	1(3)			4(3)
Temgesic		3*(3*)	3(4)	4*(4)			3(4)
Xanor			2(4)	2(3)			4(4)
Valium		5(3*)	3(3)	2(3)			3(4)
Rohypnol		3*(3*)	3(3)	2(3)			3(4)
Rivotril		3*(2*)	1(1)	1(1)			3(3)
Dolcontin		4*(2*)	3(3)	2(3)			4(4)
Lyrica			1(2)	1(1)			3(4)

Tabell 31 (c) fortsettelse

RUSMIDLER	Norshroom antall treff	Bergensavisen antall treff	Bergens Tidende antall treff	Natt&Dag antall treff	Hansa Borg salgstall	Coop salgstall	Vinmonopolet salgstall
Anabole steroider	5 (3)	4*(4)	2*				
Alkohol	4 (3)	5 (4)	1	1	4 (3)	4 (3)	3 (2)
Cannabis	- (3)	5 (5)	1	1			
Amfetamin	3 (3)	5 (4)	1	2*			
Metamfetamin	2* (-)	5 (4)	3*	2*			
Ecstasy	2 (5)	3*(5)	2*	2*			
Kokain	1 (5)	5 (4)	1	2*			
Fleinsopp	- (5)	3*(3*)		3*			
z C-B	2 (5)	3*(3*)		3*			
LSD	- (3)	5 (1)					
GHB	5 (2)	2 (5)	3	2*			
GBL	5 (-)	5 (1)	2	3*			
Heroin	3 (4)	5 (4)	1	3*			
Metadon	2*(-)	4*(3*)	2*				
Subutex	3*(2*)	4*(5)	2*				
Suboxone							
Temgesic	2*(2*)			3*			
Xanor	5 (1)						
Valium	1 (2)	3*(4*)	4*	3*			
Rohypnol	2*(4*)		3*				
Rivotril	1 (-)	2*(3*)					
Dolcontin	2*(3*)	3*(3*)					
Lyrice	1 (-)						

1 = sterk økning

2 = gradvis økning

3 = ingen endring

4 = gradvis nedgang

5 = sterk nedgang

* = et lavt antall

() = verdier fra oktober 2009 - mars 2010 er satt i parentes

VEKTING AV KILDENE

Informasjonskildene blir kategorisert og vektet avhengig av hvor pålitelige de er med henblikk på å indikere tilgjengelighet og bruk av rusmidler. Størst vekt gis til data med relativt gode indikasjoner på faktisk bruk av rusmidler. Kildene har følgende vektning:

Størst vekt (ganger fire) er gitt data fra alkoholsalg, apoteksalg og trendpanel (brukstrender).

Nest størst vekt (ganger tre) er gitt beslagdata fra lokalt politi og tolletaten, urintester fra fengsel, trendpanel (tilgjengelighet) og kjentmenn (brukstrender).

Medium vekt (ganger to) er gitt data fra Kripos, RUStelefonen og kjentmenn (tilgjengelighet).

Minst vekt (ganger en) er gitt data fra fengsel (beslag), behandling, medier og lave forekomster av funn, uavhengig av kildeopphav (funn som er markert med stjerne i tabellen).

Sammendrag av trendverdier, ikke vektet og vektet, for spesifikke rusmidler

For å identifisere verdier og tendenser for de ulike rusmidlene, sammenfatter tabell 32 trendverdiene fra tabell 31, før og etter de er vektet. I den vektete tabellen får vi en aggregert differanse for hvert rusmiddel, basert på summering av positive og negative verdier. Data fra Hordaland politidistrikt blir brukt for rusmidler fra toppen av tabell 31 og nedover t.o.m. metadon, med unntak av amfetamin, metamfetamin, GHB, GBL, hvor det brukes data fra Kripos. For de øvrige rusmidlene brukes data fra Kripos. Dette gjøres for å unngå dobbelttelling av data som registreres av begge politikilder.

Oppdeling av «aggregert differanse»

For å få et mer detaljert bilde av hva som ligger bak de vektete trendverdiene i tabell 32 deles den aggregerte differansen inn i tre kategorier: bruk, tilgjengelighet og interesse/bekymring. Bruk dekker kildene brukstrender fra trendpanel og kjentmenn, urinprøver fra fengsel, behandlingsdata, medikamentsalg (apotek) og alkoholsalg. Tilgjengelighet baseres på tilgjengelighetstrender fra trendpanel og kjentmenn, antall og mengde beslag fra lokalt politi, Kripos, toll og fengsel. Interesse/bekymring bygger på kildene RUStelefonen, Bergensavisen Bergen Tidende, Natt&Dag og Norshroom.

Det lages et skjema for hvert rusmiddel (*Mounteney et. al, 2007: 44*), der en tar utgangspunkt i enkeltkildenes trendverdi (se tabell 31). Denne verdien multipliseres med kildens vektete endringsverdi (som i tabell 32). Tallet en da kommer fram til summeres for alle kildene sortert under henholdsvis bruk, tilgjengelighet og interesse. Hvert rusmiddel får da en verdi for bruk, tilgjengelighet og interesse, som samlet vil tilsvare totalverdien, dvs. den verdien som benevnes aggregert differanse i tabell 32.

Tabell 32: VEKTEDE OG IKKE-VEKTEDE VERDIER													
IKKE VEKTEDE					RUSMIDDEL	VEKTEDE					SUM		AGGREGERT DIFFERANSE
1	2	3	4	5		1	2	3	4	5	+	-	
						(X2)	(X1)	(0)	(X1)	(X2)			
3	3	5	2	1	Anabole steroider	9	5	1	4	1	23	6	17
3	3	7	4	2	Alkohol	3	8	18	10	4	14	18	-4
5	2	5	3	3	Cannabis	9	5	16	6	5	23	16	7
3	4	11	2	1	Amfetamin	3	5	17	1	1	11	3	8
3	2	4	-	1	Metamfetamin	9	2	6	-	1	20	2	18
-	5	8	-	1	Ecstasy	-	7	14	-	3	7	6	1
3	1	9	-	1	Kokain	5	1	15	-	1	11	2	9
-	-	6	-	1	Fleinsopp	-	-	5	-	3	0	6	-6
-	3	3	-	-	2CB	-	3	3	-	-	3	0	3
-	2	1	1	2	LSD	-	5	1	1	4	5	9	-4
2	3	8	1	4	GHB	6	3	10	3	7	15	17	-2
3	2	6	-	3	GBL	8	2	11	-	4	18	8	10
1	2	3	3	4	Heroin	1	7	2	5	10	9	25	-16
1	2	2	3	-	Metadon	3	2	7	5	-	8	5	3
-	5	5	4	3	Subutex	4	1	11	5	8	5	21	-16
2	2	-	1	-	Suboxone	7	4	-	4	-	18	4	14
-	1	4	1	2	Temgesic	-	1	6	1	4	1	9	-8
-	2	1	3	5	Xanor	0	7	1	7	12	7	31	-24
3	2	8	1	3	Valium	7	4	15	1	7	18	15	3
2	4	4	1	-	Rohypnol	5	7	9	1	-	17	1	16
3	3	5	2	2	Rivotril	8	6	9	3	4	22	11	11
2	2	2	2	-	Dolcontin	4	4	5	5	-	12	5	7
3	1	2	-	-	Lyrca	8	1	5	-	-	17	0	17

METODISKE BEGRENSNINGER – SEKUNDÆRDATA

Dataene som benyttes i Føre Var er i stor grad indikatorer på tilgjengelighet og bruk av rusmidler, de gir ikke et mål på faktisk bruk. Det foreligger en del usikkerhet i datamaterialet, og årsakene kan være flere, for eksempel:

Politiets, Kripas' og tolletatens data tilknyttet beslag:

Endringer i politiets og tolletatens arbeid og prioriteringer kan gi utslag fra måned til måned eller fra halvår til halvår, og kan få betydning for hvilke beslag som er gjort. Etatenes beslagstall sier ikke nødvendigvis så mye om hvilke mengder som kommer ut på markedet og blir brukt illegalt. I tillegg kan beslagstall påvirkes av lovendringer. Kripas sine data vil også noen ganger vise andre verdier enn lokalt politi. Dette kan bl.a. skyldes at analyser av beslag fra Bergen ikke blir ferdigstilt av Kripas før i neste rapporteringsperiode.

Fengslenes testing/beslag:

I samsvar med de ovenfor nevnte punktene, vil fengslenes egeninnsats innvirke på dataene. I tillegg vil også de ulike stoffenes "lagringstid", dvs. hvor lenge stoffet kan spores i urinen, påvirke hvilke stoffer som gir positive testresultat. Noen medikamenter kan ha ulike preparatnavn, men samme virkestoff, og kan derfor ikke skilles fra hverandre i urinanalyser, eksempelvis Subutex og Temgesic som begge inneholder buprenorfin.

Alkoholsalg: Salgstallene dekker kun det Vinmonopolet, Coop og Hansa selv selger, og omfatter ikke legal eller illegal import eller hjemmebrygging/-brenning av alkohol.

Behandlingsdata: Behandlingsdata dekker kun innleggelser i Stiftelsen Bergensklinikkene. Antall registrerte tilfeller er ikke antall nye personer i behandling, men antall innleggelser. Pasienter kan være innlagt flere ganger i løpet av en periode, og blir registrert ved hver innleggelse. Behandlingsdata sier kun noe om de som er i behandling, og derfor ikke noe om den faktiske bruken av rusmidler.

Medikamentsalg: Salgstall dekker legalt foreskrevne medikamenter fra vaktapoteket i Bergen, Vitusapotek Nordstjernen, som er ett av flere apotek i byen. Svingninger i kundemarkedet vil påvirke endringer i salg.

DATAKILDER SOM BRUKES I FØRE VAR

SEKUNDÆRDATA:

Bergen kommune, Kontor for skjenkesaker: Årlige data over antall salgs- og skjenkebevilgninger, antall utførte salgs- og skjenkekontroller og totalsalg av alkohol fra bevilingshavere i Bergen kommune.

Bergen og Bjørgvin fengsel, prøver og funn: Data basert på urintester, antall funn og mengde funn av rusmidler i fengselet. Fengslene i Bergen rapporterer tre ganger i året.

Coop Hordaland, salgstall: Coop Hordaland er en av dagligvarekjedene i Bergen. Data over antall solgte enheter av øl, cider og rusbrus.

Hansa Borg Bryggerier AS, salgstall: Data over salg av øl, rusbrus, cider og svakvin til butikker, restauranter og utesteder i Bergen.

Helse Bergen, Akuttmedisinsk seksjon (AMK), Ambulanse-tjenesten, antall overdoseutrykninger: Ett på registrerte opioide overdoseutrykninger og ett på antall utrykninger til bevisstløse personer som har tatt GHB/GBL.

Hordaland politidistrikt, antall og mengde beslag, arrester og overdosedødsfall: Data over antall beslag og mengde gjort innenfor grensene til Bergen kommune. Hordaland politidistrikt registrerer antall personer i drukkenskaps-arresten og antall promillesaker hvor det har vært personlige og/eller materielle skader, samt antall overdosedødsfall relatert til bruk av narkotiske midler.

Kirkens Bymisjon, Omsorgsbasen for kvinner, utdeling av sprøyter: Omsorgsbasen for kvinner deler ut sprøyter til kvinner som benytter overnattingsstilbudet deres eller som kommer innom for å få nytt brukerutstyr. Primært er dette kvinner i gateprostitusjon

Kripos, antall og mengde beslag: Data basert på innsendt datamateriale fra Hordaland politidistrikt, og analysert av Kripos.

Nasjonalt Folkehelseinstituttet, smittsomme sykdommer som hiv, aids og hepatitt C: Data fra internettssidene til Folkehelseinstituttet, MSIS, legges til grunn for innhenting av hepatitt C, hiv- og aidssmitte. Det registreres antall nye diagnostiserte tilfeller hvert halvår. Antall nye hiv- og aidsdiagnoser registreres på fylkesnivå. Hepatitt C registreres både på fylkes- og kommunenivå.

RUStelefonen, antall henvendelser: En nasjonal hjelpetelefon og nettside, som svarer på spørsmål om rus. Data over antall spørsmål om rusmidler.

Stiftelsen Bergensklinikkene, behandlingsdata: Data hentes ut fra journalsystemet Rusdata på pasienter i poliklinikk og døgnbehandling, og baseres på opplysninger fra pasienter om mest brukte rusmidler før innleggelse. I tillegg brukes årlige data over antall pasienter i legemiddelassistert behandling (LAR).

Straxhuset, utdeling av sprøyter, kanyler: Straxhuset deler ut sprøyter og kanyler (sprøytespisser) til brukere av tiltaket.

Tollregion Vest-Norge, Bergen regiontollsted, antall og mengde beslag: Data fra tolletaten er sammensatt av antall og mengde beslag gjort i Bergen distriktstollsted.

Andre tollregioner, antall og mengde beslag på personer med postadresse i Bergen: Data fra andre tollregioner som rapporteres til tollregion Vest-Norge, avdeling Bergen, over antall beslag og mengde beslag. I hovedsak er dette beslag av postforsendelser som fortolles i Oslo eller ved ulike grenseoverganger.

Utekontakten i Bergen, utdeling av kanyler, sprøyter: Utekontakten deler ut kanyler og sprøyter til kvinner i gateprostitusjon i Bergen.

Vinmonopolet, salgstall: Data over salg av alkoholholdige varer ved utsalgsstedene i Bergen kommune.

Vitusapotek Nordstjernen, salg av medikamenter: Vitusapotek Nordstjernen er vaktapotek i Bergen. Data over salg av et utvalg medikamenter med misbrukspotensial.

MEDIEKILDER:

BA.no: Nettsiden til Bergensavisen.
Kvantitativt søk på rusmiddelnavn.

BT.no: Nettsiden til Bergens Tidende.
Kvantitativt søk på rusmiddelnavn.

Blikk: Et magasin for homofile og lesbiske,
utgis nasjonalt en gang i måneden. Kvalitative søk.

Dopingtelefonen: En informasjonstjeneste som tar
i mot spørsmål om doping via telefon eller nettside:
www.dopingtelefonen.no. Kvalitative søk.

Fitnessprat: Norsk nettpratside der personer utveksler
kunnskap og opplevelse om trening, kosthold og doping.
Kvalitative søk.

Freak.nu: Freakforum er et norsk nettforum der det blant
annet utveksles informasjon og erfaringer om rusmidler.
Kvalitative søk.

K7 Bulletin: Studentavis for Norges Handelshøyskole.
Utgis en gang i måneden i papir- og nettutgave. Kvalitative søk.

Megafon: Gatemagasin fra Bergen.
Utgis hver 4. uke. Kvalitative søk.

Motgift.no: Fagblad og internettside til
Norsk Narkotikapolitiforening. Kvalitative søk.

Nattogdag.no: Natt&Dag er en gratisavis i papir og
nettutgave som har voksne storbymennesker i alderen
18-35 år som målgruppe. Avisen har 12 utgivelser
i året og distribueres i hele landet. Kvantitativt søk
på rusmiddelnavn.

Norshroom.org: En norsk nettpratside der det blant
annet utveksles informasjon og erfaringer om rusmidler.
Kvantitativt søk på rusmiddelnavn.

Pillreports.com: Internasjonal nettside med norsk
avdeling der det utveksles informasjon og erfaringer
om ecstasypiller. Kvalitative søk.

rus&samfunn: Et norsk fag- og debattblad for alle som
er interessert i arbeidet med rusproblemer. Utgis fire
ganger i året. Kvalitative søk.

Spirit: Et ungdomsmagasin som gis ut ni ganger i året.
Bladet distribueres gratis til videregående skoler og
høyskoler over hele landet, samt diverse butikker og
møtesteder. Kvalitative søk.

Studvest: Studentavis for Universitetet i Bergen.
Utgis en gang i uken i papir- og nettutgave. Kvalitative søk.

INFORMANTER:

Trendpanel: Anonyme informanter, utvalgt på bakgrunn
av deres ekspertkunnskap om rusmiddelbruk i Bergen. De
svarer på et spørreskjema hver sjette måned og rapporterer
om bruk, tilgjengelighet, helseskader, pris, slenguttrykk,
og lignende.

Kjentmenn: Ansatte ved ungdomsskoler i Bergen med
spesialoppgaver knyttet til rusmiddelspørsmål. De svarer på
et spørreskjema hver sjette måned og rapporterer om bruk,
tilgjengelighet, pris, funn av brukerstyr og lignende.

LITTERATUR

42

EMCDDA (2010)

Narkotikasituasjonen i Europa

Årsrapport 2010

www.emcdda.europa.eu

EMCDDA (2010) *Problem Amphetamine and Methamphetamine use in Europa.*

Selected issue 2010

www.emcdda.europa.eu

Flesland, L. & Carlsen, S-E. L. (2010)

Føre Var rapport, nr. 1, 2010

Stiftelsen Bergensklinikkene

Mounteney, J. (2009)

Methods for providing an earlier warning of emerging drug trends. Dissertation for the degree of philosophiae doctor (PhD),

University of Bergen, Norway

Mounteney, J., Flesland, L. og Leirvåg, S-E. (2007)

Føre Var rapport nr 2, 2007

Stiftelsen Bergensklinikkene

NETTSIDER:

Felleskatalogen: www.felleskatalogen.no

Folkehelseinstituttet: www.fhi.no

Helsedirektoratet: www.helsedirektoratet.no

